

EU PISMENOST: UČIMO O EU

Sufinancira Europska
unija u okviru programa
Europa za građane

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO VANJSKIH
I EUROPSKIH POSLOVA

UČIMO O EU

Priprema: GONG

2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje Recenzija:

doc. dr. sc. Tihomir Žiljak

Financijska podrška za razvoj materijala osigurana je kroz program *Centara znanja* za društveni razvoj Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva. Priručnik je revidiran i unaprijeđen uz financijsku podršku Ministarstva vanjskih i europskih poslova te programa *Europa za građane* Europske unije.

Sadržaj je isključiva odgovornost autora i izdavača i donatori nisu odgovorni za informacije iznesene u publikaciji ni njihovo daljnje korištenje.

SADRŽAJ

UVODNO O EU PISMENOSTI.....	4
1. O EUROPSKOJ UNIJI	7
1.1. Rađanje nove ideje	7
1.2. Zajedničko tržište i zajednička poljoprivredna politika	9
1.3. Od EEZ do Europske unije.....	9
1.3.1. Buduća proširenja	13
1.4. Simboli EU.....	16
1.5. Što donosi EU?	17
1.5.1. Manje granica, više mogućnosti	17
1.5.2. Euro u džepu	17
1.5.3. Učiti u inozemstvu	18
1.5.4. Jednake mogućnosti za sve	19
1.5.5. Sloboda, sigurnost i pravda za sve	19
1.5.6. Zapošljavanje i prosperitet.....	20
1.5.7. Zelenija Europa	21
2. PRISTUPANJE HRVATSKE EUROPSKOJ UNIJI	23
3. INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE	25
3.1. Vijeće EU – Glas država članica	25
3.2. Europski parlament – Glas građana	26
3.3. Europska komisija – Promicanje zajedničkih interesa	28
3.4. Europsko vijeće.....	28
3.5. Sud Europske unije	29
3.6. Europska središnja banka.....	29
3.7. Europski revizorski sud	29
4. JAVNE POLITIKE I PROCES DONOŠENJA ODLUKA U EU.....	31
4.1. Čime se Europska unija sadržajno bavi?	31
4.1.1. Nadležnosti i vrste pravnih akata Europske unije.....	31
4.1.2. Proračun EU	34
4.1.3. Javne politike EU	34
4.1.4. Fondovi Europske unije	38
4.1.5. Kako se donose odluke u Europskoj uniji.....	40
5. PRAVO EU	42
5.1. Osnivački dokumenti EU	43
5.2. Lisabonski ugovor	44
5.3. Povelja o temeljnim pravima	46
5.4. Građanstvo unije	46
5.4.1. Prava građana Unije.....	46
5.4.2. Zabrana diskriminacije (izravne i neizravne)	47
5.4.3. Kako građani mogu utjecati na proces donošenja odluka EU?	48
6. POVLAČENJE IZ EUROPSKE UNIJE	53
7. SUSPENZIJA DRŽAVE ČLANICE	56
8. PREPORUKE ZA ČITANJE	58

UVOD

Razumijevanje institucija i mehanizama Europske unije, ali i prava i obaveza koje članstvo u Uniji omogućava te uloge građana u procesima odlučivanja na razini EU, postali su ulaskom Hrvatske u punopravno članstvo EU sastavnim dijelom građanske pismenosti. U tom smislu, važno je da građani/ke Europske unije usvoje određena znanja, sposobnosti (vještine) i stavove o Uniji. Priručnik koji je pred vama namijenjen je prvenstveno učiteljima i učiteljicama osnovnih škola te nastavnicima i nastavnicama srednjih škola koji žele osvježiti i nadopuniti svoje znanje o Europskoj uniji kako bi ga potom mogli koristiti u nastavnom procesu. Publikacija je izrađena za potrebe stručnog usavršavanja učitelja i nastavnika u sklopu Edukacije za građansku pismenost i prati sadržaj Gongovog edukativnog modula EU pismenosti.

Edukacija za građansku pismenost – što obuhvaća i kome je namijenjena

Cilj Edukacije za građansku pismenost razvijanje je kompetencija nastavnika za doprinos razvoju građanske kompetencije učenica i učenika. Sudionike se osposobljava za provedbu građanskog odgoja i obrazovanja s fokusom na političku dimenziju, ali uz istovremeni doprinos razvoju društvene i ljudsko-pravne dimenzije kao i o promišljanju održivog razvoja zajednice. Dodatna pažnja se tijekom stručnog usavršavanja posvećuje metodičko-didaktičkom pristupu i prilagodbi za poučavanje mladih. Program doprinosi razvoju građanskih, društvenih i političkih kompetencija samih nastavnika te ih osposobljava za kvalitetnije poučavanje građanskog odgoja i obrazovanja u školi.

Opći ciljevi Edukacije za građansku pismenost:

- Upoznati osnovne pojmove vezane uz područje građanske pismenosti
- Razviti didaktičke kompetencije za poučavanje učenika o EU temama
- Moći organizirati didaktičke vježbe kojima će učenici/ice usvojiti nova znanja, razumjeti novo gradivo te naučeno znati primijeniti
- Prepoznati važnost građanske participacije na EU razini

Što je uopće EU pismenost?

U Gongu smo započeli s korištenjem termina "EU pismenost" kako bismo opisali usvajanje znanja, vještina i sposobnosti koje koriste građankama i građanima za bolje razumijevanje EU kao i za informirano i odgovorno uključivanje u proces donošenja političkih odluka na europskoj razini.

Da bi to bilo moguće važno je biti upoznat s organizacijom i načinom funkcioniranja današnje Europske unije, načinom na koji se donose odluke te razgraničenjem ovlasti donošenja odluka između Europske unije i njenih država članica u cilju boljeg razumijevanja utjecaja europskih javnih politika na naš svakodnevni život. Važno je znati kako građani mogu utjecati na politike EU; kojim sve mehanizmima mogu utjecati na proces donošenja odluka?

(Ne)informiranost građana o Europskoj uniji – Treba li nam EU pismenost?

Nedavno provedeno istraživanje pokazuje da 39,8% učenika (N=1146, reprezentativni uzorak učenika završnih razreda srednjih škola tijekom školske godine 2014./2015. u Hrvatskoj) nema izgrađeno mišljenje o pozitivnim ili negativnim posljedicama članstva Hrvatske u EU (Bagić i Gvozdanović, 2015). Tako visok stupanj neopredjeljenja može ukazivati na manjak znanja i informiranosti učenika o Uniji da bi bili u stanju formirati vlastiti stav o tvrdnji. Isto je istraživanje pokazalo, da samo dvije petine učenika (39,7%) zna prepoznati koje su tri europske države ujedno i članice EU. Oba podatka upućuju na manjak informiranosti učenika o Uniji te jasno signaliziraju da je potrebno raditi na unaprjeđenju EU pismenosti kod mladih s ciljem razumijevanja europskog političkog sustava te prava i mogućnosti koje ono nudi.

Iako se unazad dva desetljeća unutar hrvatske akademske zajednice, ali i njezinog javnog prostora, u znatnoj mjeri priča o Europskoj uniji, (prije svega jer je Republika Hrvatska prolazila pretpristupne pregovore dok u konačnici u srpnju 2013. nije postala i punopravnom članicom Unije), istraživanja o informiranosti o Europskoj uniji vrlo su poražavajuća. Najnovije istraživanje (IPSOS; ožujak, 2018.) pokazuje da je samoprocjena informiranosti opće populacije o EU i dalje niska, niža nego li je bila prije par godina. 31,3% ispitanika osjeća se jako loše ili loše informiranima, a 47% se osjeća osrednje informiranima. U posljednjih pet godina jednako tako kontinuirano raste postotak ispitanih (75%) koji tvrde kako nikada nisu samostalno tražili informacije o EU.

EU u razredu

Od 2013. godine dijelom smo velike europske zajednice koju čini više od 500 milijuna njenih stanovnika. Važno je da mladi naraštaji, učenice i učenici osnovnih i srednjih škola spoznaju važnost Europske Unije. Važno je da nauče što Europska unija jest, kako funkcioniraju njezine institucije i što oni sami mogu učiniti kako bi bili aktivni sudionici/ice u procesima donošenja odluka. U kurikulumima nekih predmeta Europska unija se spominje samo sporadično. Stoga su dobro informirani i za temu EU motivirani nastavnici najvažniji alat da tema Europske unije dospije u razred do mladih građanki i građana Unije.

Velik interes učitelja/ica i nastavnika/ica za GONG-ove Edukacije o EU pismenost jasan su pokazatelj da nastavno osoblje osnovnih i srednjih škola prepoznaje važnost ovih tema i da se žele dodatno informirati kako bi nova znanja prenijeli svojim učenicima. Dio interesa za GONG-ove edukacije zasigurno leži i u tome što nema adekvatnih stručnih usavršavanja na ovu temu organiziranih od strane mjerodavnih agencija.

Lakše je učiti uz priručnik

Ovaj priručnika prati Gongov program stručnog usavršavanja o EU temam onih koji se bave odgoje i obrazovanjem. Također, priručnik može biti koristan svima zainteresiranim za osnovno upoznavanje s organizacijom i načinom funkcioniranja današnje Europske unije (EU), njenim vrijednostima, simbolima, institucijama, procesima i specifičnostima. Pored toga, u Priručniku je vođeno računa o tome da se sadržaj smjesti u kontekst stalnih rasprava i dilema o budućem usmjerenju Europske unije, te istovremeno da se učenike osvijesti i ohrabri na korištenje mogućnosti utjecanja na smjer, politike i funkcioniranje Unije.

Ciljevi priručnika:

- Pобољшanje kompetencija učitelja i nastavnika (znanje, stavovi i vještine) za podučavanje o Eurpskoj uniji;
- Olakšati učiteljima i nastavnicima odabir didaktičkih vježbi kojima će učenici/ice usvojiti nova znanja, razumjeti novo gradivo te naučeno znati primijeniti;

Publikacija se nadograđuje i razvija od 2012. godine zajedno sa svakim ciklusom Gongovih edukacijskih programa, te se redovito ažurira kako bi obuhvatila nove i aktualne informacije. U sivim su okvirima izdvojene obojenim okvirima izdvojene aktualnosti koje su s protokom vremena podložne promjenama (mpr. brojčani podaci ili informacije o osobama na pojedinim funkcijama).

Priručnik uključuje prijedloge vježbi na koji način učiteljice i učitelji, nastavnice i nastavnici te oni koji rade s mladima mogu poučavati o EU temama. Vježbe su raznovrsne: podrazumijevaju rad u grupi ili paru, ali i povremeni individualni rad, uz pripremljeni radni listić ili samostalan istraživački rad koji traži dodatnu literaturu ili korištenje Interneta kao sredstvo pronalaska dodatnih i aktualnih informacija. Važno je moći prepoznati korist činjeničnog znanja o Europskoj uniji kao tek prvi korak u razumijevanju funkcioniranja europskih institucija, procesa i učinaka koji Unija ima na život svojih građana.

Prijedlozi vježbi za rad s učenicima nalaze se nakon pojedinih ematskih cjelina. Svrha vježbi je prvenstveno potaknuti aktivnosti i razmišljanje, pa i osmišljavanje nekih novih vježbi, zadataka i aktivnosti koje mogu približiti ovaj sadržaj, ali i osvijestiti činjenicu da je Europska unije bila i ostala projekt u izgradnji – projekt kojeg čine i na kojega utječu sve njezine građanke i građani.

1. O EUROPSKOJ UNIJI

Ideja o Europskoj uniji ima svoje povijesne korijene u želji da se onemogući ponavljanje štete koju je donio Drugi svjetski rat. S ciljem stvaranja zajednice solidarnih zemalja i sprječavanja izbijanja totalitarnih težnji u budućnosti došlo je do ostvarenja ideje ujedinjenih, ali samostalnih i neovisnih država Europe. Osnivačice su na uzajamnu korist, radi vlastitih, ali i zajedničkih interesa, dogovorile i ugovorile sustav međusobne suradnje, razmjene i vladavine prava i što je najvažnije mira na teritoriju Europe.

Pariškim ugovorom 1951. godine kojim je oformljena Europska zajednica za ugljen i čelik (EZUČ), te ugovorom iz Rima iz 1957. godine kojim se osnivaju Europska zajednica za atomsku energiju (EURATOM) i Europska ekonomska zajednica (EEZ) šest država osnivačica (SR Njemačka, Francuska, Italija, Belgija, Nizozemska i Luksemburg) ostvarile su ideju suradnje država Europe. Otvoreno kolanje roba i ljudi utjecalo je na pozitivan pomak u ekonomskom razvoju dotičnih zemalja, što su prepoznale i ostale zemlje europskog kontinenta.

Danas EU čini 28 država i više od 500 milijuna ljudi.

1.1. Rađanje nove ideje

„Europa se neće stvoriti odjednom ili prema jednom jedinstvenom planu. Izgradit će se putem konkretnih postignuća koja će prvo stvoriti istinsku solidarnost”.

(iz Deklaracije Roberta Shumana, 9. svibnja 1950.)

Drugi svjetski rat završio je 1945. godine. Bilo je to vrijeme strašnih razaranja i stradanja ljudi koje je započelo u Europi. Kako bi vođe europskih zemalja mogle spriječiti da se takve grozote nikad više ne ponove?

Francuz Jean Monnet, poslovni čovjek iz obitelji trgovaca i politički entuzijast, dugo je razmišljao o tome što se može učiniti. Shvatio je da su dvije stvari potrebne svakoj zemlji da bi ona mogla započeti rat: željezo za proizvodnju čelika (za proizvodnju tenkova, pušaka, bombi i tako dalje) te ugljen za osiguravanje energije za tvornice i željeznice. Europa je imala mnoštvo željeza i čelika i stoga su europske države vrlo lako proizvodile oružje te ulazile u ratove.

Tragom tog razmišljanja Monnet je došao do zanimljive nove ideje. Njegova je ideja bila da vlade Francuske i Njemačke – a potom i drugih europskih zemalja – ne bi smjele više voditi vlastite industrije ugljena i čelika. Umjesto toga, te bi industrije trebali organizirati ljudi iz svih uključenih zemalja i oni bi donosili odluke zajednički, za istim stolom. Na taj način, rat među njima bi bio nemoguć!

Monnet je vjerovao da bi njegov plan uistinu mogao djelovati samo kada bi europski vođe bili spremni pokušati ga provesti. Tu je ideju povjerio Robertu Schumanu koji je bio ministar u francuskoj vladi. Zajednički su zaključili da se europska suradnja može ostvariti jedino prihvaćanjem zajedničke deklaracije kojom bi Francuska i Njemačka pristale dio svoga nacionalnog suvereniteta povjeriti nadnacionalnoj organizaciji. To je postalo osnovno načelo europskog ujedinjenja.

Osnovna svrha takvoga nadnacionalnog uređenja država zacrtana je u **Schumanovoj deklaraciji** koja je potpisana 9. svibnja 1950.:

1. između Francuske i Njemačke treba uspostaviti trajan mir;
2. nova zajednica treba biti otvorena prema svim demokratskim državama Europe;
3. zajedničko upravljanje proizvodnjom ugljena i čelika treba podupirati te osigurati gospodarsku obnovu;
4. ciljevi nove zajednice jesu: mir, blagostanje i gospodarski uspjeh.

Dan potpisivanja Schumanove deklaracije, 9. svibnja 1950., svake se godine obilježava u državama članicama kao Dan Europe.

Schumanova deklaracija ne samo da je dobila podršku francuskih i njemačkih vođa, već su je podržali i vođe Belgije, Italije, Luksemburga i Nizozemske. Svi su oni odlučili da ujedine svoje industrije ugljena i čelika i oforme zajednicu koju su nazvali **Europska zajednica za ugljen i čelik** (European Coal and Steel Community – ECSC). Zajednica je osnovana u svrhu mira i pomoći obnovi Europe nakon rata. **Pariški ugovor**, kojim je zajednica službeno osnovana, stupio je na snagu 23. srpnja 1952.

Cilj je bio da velike količine ugljena i čelika po povoljnim cijenama budu na raspolaganju europskoj industriji. U Luksemburgu je osnovana Visoka uprava čije su odluke bile obvezujuće za sve države članice. Ta institucija, preteča današnje Europske komisije, uvela je tada važno osnovno pravilo: sve države članice imaju jednako pravo glasa, od maloga Velikog Vojvodstva Luksemburg do velike Njemačke.

Suradnja se proširila na drugim područjima. Šest je država – **Njemačka, Francuska, Italija, Belgija, Nizozemska i Luksemburg** – 25. ožujka 1957. u Rimu potpisalo dva nova ugovora kojima su nastale **Europska ekonomska zajednica** i **EURATOM**. Europska ekonomska zajednica (EEZ) trebala je proširiti gospodarsku suradnju s područja ugljena i čelika na nova

područja, a EURATOM je trebao produbiti suradnju na polju atomske energije, u čiju su se proizvodnju i upotrebu u to vrijeme polagale velike nade.

Netom nakon završenog rata kod dijela ljudi javila se ideja povezivanja europskih zemalja što je dovelo do početka suradnje za bolju budućnost.

1.2. Zajedničko tržište i zajednička poljoprivredna politika

Jedna od osnovnih ideja bila je da zemlje EEZ-a dijele *zajedničko tržište*, čime bi se olakšalo njihovo zajedničko trgovanje. Smisao zajedničkog tržišta bio je ukinuti carine i s njima povezane troškove, zastoje i formalnosti, čime bi se državama članicama omogućilo da trguju jedna s drugom kao da su jedna jedinstvena država.

To je i učinjeno, odnosno ukinute su carine i količinska ograničenja među šest država članica. Uvedene su i jedinstvene carine na uvoz robe iz trećih država, a tako prikupljen novac je odmah odlazio u zajednički proračun. Od toga se – s otprilike polovinom sredstava – financirala zajednička poljoprivredna politika.

Drugi svjetski rat uzrokovao je poteškoće u Europi što se tiče proizvodnje hrane i njena uvoza s drugih kontinenata. U Europi je nedostajalo hrane čak i u ranim 50-im godinama 20. stoljeća. Zbog toga je EEZ donijela odluku o programu, nazvanom Zajednička poljoprivredna politika (*Common Agricultural Policy – CAP*), kojim će svojim poljoprivrednicima platiti da proizvode više hrane i osigurati da oni mogu zarađivati od svog rada dovoljno za pristojan život.

1.3. Od EEZ do Europske unije

Zajedničko tržište ubrzo je počelo olakšavati život ljudi u EEZ. Imali su više novca za trošenje, više hrane za jelo i više različitih proizvoda u svojim trgovinama. Druge susjedne države to su prepoznale i tijekom 60-ih godina 20. stoljeća i same su počele razmišljati o uključivanju. Nakon godina javnih diskusija o tome, **Velika Britanija, Danska i Irska** pristupile su 1973. godine. Grčka je došla na red 1981. Slijedili su **Portugal i Španjolska** 1986. te **Austrija, Finska i Švedska** 1995. Tako je zajednica porasla na 15 članica.

Tijekom tih godina, zajednica se mijenjala. Do kraja 1992. završila je izgradnja zajedničkog tržišta, a zajednica je postajala svekompleksnija. Na primjer, zemlje EEZ-a i nadnacionalne institucije zajednički su radile na zaštiti okoliša i izgradnji boljih cesta i željeznica kroz Europu. Bogatije zemlje pomagale su siromašnjijima u izgradnji njihovih cesta i u drugim važnim projektima i na taj su se način razvile mnoge tada siromašne zemlje (Španjolska, Portugal, Grčka, Irska itd.).

Da bi olakšale kretanje putnicima, većina država članica ukinula je međusobnu provjeru putovnica na granicama. Postalo je moguće da osobe koje žive u bilo kojoj od zemalja članica slobodno idu i žive te se zapošljavaju u drugim zemljama članicama. Raspravljalo se i o drugim idejama – na primjer, kako bi si policajci iz različitih zemalja mogli međusobno pomoći u borbi protiv kriminala, krijumčarenja droge i terorizma.

Ukratko, razvoj novih zajedničkih politika i želja država članica za proširenjem suradnje na nova područja, doveli su do produbljivanja integracije i tako je stvorena **Europska unija – EU, Ugovorom iz Maastrichta (1992.)**, te se po prvi puta uvodi pojam **građanstva EU**, koje je svakom građaninu Europske unije pridodano pored državljanstva države u kojoj je rođen.

U međuvremenu, situacija se izvan granica EU značajno promijenila. Do 1989. godine, podjela između Istoka i Zapada bila je toliko snažna da je često opisivana i kao "željezna zavjesa". Premda nisu bile u ratu, među državama Istoka i Zapada postojalo je veliko neslaganje i one nisu međusobno surađivale. Na mnogim mjestima, granica je bila označena visokim ogradama ili zidovima, poput onoga koji je prolazio kroz grad Berlin i razdvajao ga na dva dijela. Bilo je izuzetno teško dobiti dozvolu za prijelaz te granice.

Konačno, 1989. podjela i sukob su prekinuti, Berlinski zid je srušen i "željezna zavjesa" prestala je postojati. Ubrzo, Njemačka je ponovno ujedinjena. Narodi istočnog dijela Europe izabrali su nove vlade koje su ukinule stari, strogi, nedemokratski sustav.

Te su države sebe vidjele dijelom europske obitelji i ubrzo je nastao popriličan red država "kandidatkinja" koje su čekale da postanu članice EU. No, kako je bilo iznimno važno da širenje EU na istok ne ugrozi do tad postignuto, ali i da jaka gospodarstva država članica ne destabiliziraju mlada tržišna gospodarstva istočnoeuropskih zemalja, EU je odredila standarde koje svaka nova članica mora zadovoljiti kako bi mogla pristupiti. Tako, prije no što se država može priključiti EU, ona se mora obvezati da će se pridržavati temeljnih načela slobode, demokracije, poštivanja ljudskih prava i vladavine prava. Država koja želi postati članicom EU također mora dokazati da ima funkcionalno tržišno gospodarstvo u kojem svi imaju jednake ekonomske mogućnosti. Ti standardi su ustanovljeni na sastanku Europskog vijeća 1993. godine u Kopenhagenu, pa im otuda i naziv Kopenhaški kriteriji.

Na zasjedanju Europskog vijeća u Madridu, prosincu 1995. godine, zaključeno je da provedbu svih reformi mora pratiti i odgovarajuće administrativno ustrojstvo kako bi se osigurala njihova uspješna provedba. Tako je uspostavljen i četvrti, **administrativni kriterij** (Madridski kriterij) kao preduvjet za članstvo.

Kopenhaški i madridski kriteriji

- 1. POLITIČKI** - stabilnost institucija koje osiguravaju demokraciju, vladavinu prava, poštivanje ljudskih prava i prava manjina te prihvaćanje političkih ciljeva Unije
- 2. GOSPODARSKI** - postojanje djelotvornoga tržišnoga gospodarstva te sposobnost tržišnih čimbenika da se nose s tržišnim pritiscima unutar EU-a
- 3. PRAVNI** - usvajanje cjelokupne pravne stečevine EU-a, što uključuje i sposobnost preuzimanja obveza koje proizlaze iz članstva, uključujući provedbu ciljeva političke, ekonomske i monetarne unije.
- 4. ADMINISTRATIVNI** - zahtijeva prilagodbu upravnih struktura (stvaranje učinkovitog sustava državne uprave, regionalne i lokalne samouprave) s ciljem efikasnog ostvarenja ranije formuliranih kriterija

Nakon višegodišnjih priprema i provođenja reformi, najveće proširenje obuhvatilo je čak 10 država kandidatkinja. 1. svibnja 2004. u punopravno članstvo pristupile su **Cipar, Češka, Estonija, Mađarska, Latvija, Litva, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija**. Ovim proširenjem povezani su istočni i zapadni dijelovi Europe.

1. Siječnja 2007. godine Europskoj uniji su pristupile i **Bugarska i Rumunjska** čime je broj članica porastao na 27. Posljednje proširenje bilo je 1. srpnja 2013. godine, kada je i **Hrvatska** postala dio Europske Unije.

Ponovimo! Proširenja EU	
1958.	Francuska, Njemačka, Italija, Belgija, Nizozemska i Luksemburg
1973	Velika Britanija, Danska i Irska
1981.	Grčka
1986.	Španjolska i Portugal
1995.	Austrija, Finska i Švedska
2004.	Cipar, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Poljska, Slovačka, Slovenija i Malta
2007.	Rumunjska i Bugarska
2013.	Hrvatska

VJEŽBA: Povijesna lenta	
	OBLIK RADA: grupni rad → Svaka grupa dobiva papir za pisanje i <i>dio europske povijesti</i> (udžbenik, radni list ili neki drugi oblik materijala na kojem se nalazi važan dio povijesti europske integracija). → Članovi grupe izdvajaju najvažnije događaje dodjeljenog im vremenskog perioda i izrađuju dio povijesne lente, na kojoj obilježavaju važne godine i događaje iz svojih radnih materijala. Poželjno je služiti se i drugim izvorima informacija (npr. internetom na mobilnim uređajima), kako bi se pri izradi lente došlo do što više relevantnih podataka. Važno je, pri tom, razumjeti povijesni kontekst nekog događaja. → Kronološki, svaka grupa prezentira povijesnu etapu europskih integracija na način da se vremenski period nastavlja na prethodni tvoreći vremensku lentu

Za više informacija o povijesti EU, posjetite:

https://europa.eu/european-union/about-eu/history_hr

1.3.1. Buduća proširenja

Zemlje kandidatkinje za daljnja proširenja EU su Albanija, Crna Gora, Srbija, Makedonija, i Turska.

Pristupanje Hrvatske EU predstavlja bitan poticaj drugim zemljama u regiji. Pregovori s Crnom Gorom otvoreni su u prosincu 2013. godine, a sa Srbijom u siječnju 2014. godine. Bivšoj jugoslavenskoj Republici Makedoniji odobren je status kandidatkinje 2005. godine, ali još nisu započeli pregovori zbog spora s Grčkom u vezi s korištenjem imena "Makedonija" te, u zadnje vrijeme, zbog napetih odnosa s Bugarskom.

17. srpnja 2018. godine Makedonija i Grčka potpisale su sporazum o promijeni imena iz „Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija“ u „Sjeverna Republika Makedonija“. Očekuje se da će ovaj čin ubrzati put Makedonije prema Europskoj uniji.

Turska je podnijela zahtjev za članstvo 1987., a zemljom kandidatkinjom proglašena je 1999. Pregovori su otvoreni 2005. godine. Albaniji je u lipnju 2014. odobren status države kandidatkinje.

Island je podnio zahtjev za članstvo u EU-u u srpnju 2009. i pregovori su počeli u lipnju 2010. Kao zemlja s ukorijenjenom demokracijom i članica Europskog gospodarskog prostora (EGP), Island je ostvario brz napredak u pregovorima s EU. Međutim, nakon općih izbora 2013. godine, nova vlada je odlučila zamrznuti pristupne pregovore i odustati od procesa pristupanja.

Bosna i Hercegovina i Kosovo imaju status potencijalnih država kandidatkinja.

Za Bosnu i Hercegovinu, koja zbog problema unutarnjeg ustrojstva države gotovo da nije napredovala tijekom posljednjih godina, EU smišlja novi pristup. Kosovo, koje pet država članica Unije ne priznaje kao nezavisnu državu, u srpnju 2014. započelo je pregovore o sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju s EU te vodi dijalog sa Srbijom u cilju normaliziranja odnosa dviju država.

VJEŽBA: Budućnost EU

OBLIK RADA: debata

- Debata na temu: „*Europska unija ide u smjeru daljnje integracije – u bliskoj budućnosti punopravne članice Unije postaju Albanija, Crna Gora, Srbija, Makedonija i Turska.*“
- Afirmirajući ekipa brani (zastupa), a negirajuća ekipa osporava (pobija) zadanu tezu, 3 suca odlučuju čija je argumentacija bila bolja.
- Voditelj/ica jasno izlaže pravila (i faze) debate: brainstorm, podjela rada, istraživanje, argumentacija, unakrsno ispitivanje.
- predviđeno trajanje: 1 sat

MINI KVIZ: Provjerimo osnovna znanja o povijesti EU

1. Koja deklaracija je potpisana 9.5.1950?

- a) Monnetova
- b) Schumanova
- c) De Gaullova

2. Kako se zvala prva zajednica u kojoj su se ujedinile zemlje zapadne Europe?

- a) Europska zajednica za naftu i aluminij
- b) Europska zajednica za pamuk i žito
- c) Europska zajednica za ugljen i čelik

3. Koje godine je potpisan Ugovor iz Maastrichta?

- a) 1990.
- b) 1991.
- c) 1992.

4. Koliko članica danas broji EU?

- a) 28
- b) 27
- c) 26

RAZMISLIMO I RASPRAVIMO!

1. Mislite li da EU onakva kakva je danas dobro funkcionira? S kojim se izazovima Unija sada suočava? Jesu li nužne promjene? Ako mislite da jesu, kakve?
2. Za koja područja mislite da bi trebala biti "zajednička", a kojima bi se trebale baviti države članice?
3. Koje su beneficije, a koji nedostaci hrvatskog članstva u EU?
4. Smatrate li se građaninom/gradžankom Europske unije?

1.4. Simboli EU

Europska zastava	 12 zvjezdica u krugu simbolizira ideale savršenstva, potpunosti i zajedništva.
Europska himna	Oda radosti Melodija je preuzeta iz Beethovenove Devete simfonije. Kad se izvodi kao himna EU, nema tekst.
Dan Europe	9. svibnja Ideje na kojima se danas temelji Europska unija prvi su puta izložene 9. svibnja 1950. u govoru francuskog ministra vanjskih poslova Roberta Schumana. Zbog toga 9. svibnja se slavi svake godine kao rođendan EU-a.
Moto EU	"Ujedinjeni u raznolikosti" – 'United in diversity'

	<i>Himnu EU poslušajte ovdje:</i> https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/european-anthem-2012.mp3
---	---

1.5. Što donosi EU?

1.5.1. Manje granica, više mogućnosti

Građani EU mogu putovati kroz veći dio EU bez putovnica i zaustavljanja radi provjere na granicama. Unutar EU moguće je otići u kupovinu u drugu državu u kojoj je roba jeftinija, bez da se plaćaju dodatni nameti. Jedinствена valuta, euro, omogućava kupcima da direktno uspoređuju cijene u 19 država koje ga koriste.

Konkurencija do koje je dovelo zajedničko tržište bez granica podigla je kvalitetu i snizila cijene. Telefonski razgovori, pristup Internetu i zračni promet je pojeftinio. Primjerice, domaćinstva mogu izabrati najbolju opciju između velikog broja dobavljača struje i plina. Građani EU, ako žele, mogu živjeti, raditi, studirati te uživati u mirovini u drugoj državi EU-a, iako u tome još uvijek postoje neka ograničenja.

1.5.2. Euro u džepu

Euro (€) je vjerojatno najopipljivije postignuće EU-a. Sve novčanice i kovanice eura mogu se koristiti u svim državama koje su prihvatile euro i u njima je euro zamijenio dotadašnje nacionalne valute. Dok su novčanice u svim zemljama jednake, kovanice imaju zajednički dizajn s jedne, a nacionalni simbol s druge strane.

Euro je jedinstvena valuta koju trenutno dijeli 19 zemalja EU-a, odnosno dvije trećine populacije EU-a. Države Europskog područja su: Austrija, Belgija, Cipar, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Njemačka, Portugal, Slovačka, Slovenija i Španjolska. U tim državama Europska središnja banka postala je odgovorna za monetarnu politiku.

VJEŽBA: Euro

OBLIK RADA: rad u paru ili plenarna rasprava

Razmisli i raspravi o sljedećem:

- Euro čini zajedničko tržište konkurentnim.
- Euro olakšava novčane transakcije i trgovinu.

OBLIK RADA: individualni, istraživački rad

Hrvatska planira uvesti Euro 2025. godine.

→ Istraži koje je uvjete potrebno ostvariti da bi taj cilj bio realiziran.

1.5.3. Učiti u inozemstvu

Više milijuna mladih ljudi već je iskoristilo prednosti programa Europske unije *Erasmus+* kako bi nastavili svoje obrazovanje i osobni razvoj u drugoj europskoj zemlji. Više o programima razmjene učenika i studenata te promicanju društvene uključenosti saznajte na službenoj web stranici Europske unije: http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_hr ili na stranici Agencije za mobilnost i programe Europske unije (AMPEU) koja provodi programe Europske unije u području znanosti, obrazovanja, osposobljavanja, i mladih: <http://www.mobilnost.hr/>.

EU ne odlučuje što će se učiti u školama, ali radi na tome da osigura da su obrazovne i stručne kvalifikacije pojedinaca na odgovarajući način priznate u svim državama EU. Republika Hrvatska je potpisala Bolonjsku deklaraciju 2001. godine te se obvezala uskladiti svoj visokoškolski sustav s europskim sustavom visoke naobrazbe. Svrha tog sustava je omogućiti najveći mogući stupanj mobilnosti, odnosno slobodnog kretanja građana Unije radi razvitka i napretka.

Jeste li čuli za Europske snage solidarnosti?

Riječ je o novom programu Europske unije kojim se stvaraju mogućnosti za mlade, da volontiraju ili rade, na projektima korisnima za zajednicu u svojoj zemlji ili u inozemstvu.

Više informacija potražite na službenoj web stranici Europske unije: https://europa.eu/youth/solidarity_hr ili web stranici programa: <http://europskesnagesolidarnosti.hr/hr/sadrzaj/o-programu/opce-informacije/>

1.5.4. Jednake mogućnosti za građanke i građane

Svako je društvo poštenije i efikasnije kada ne diskriminira osobe zbog njihove nacionalnosti, spola, tjelesnih karakteristika, boje kože ili drugih osobina i kad štiti sve one koji su zbog bilo kojeg od navedenih razloga manjina.

Već je prvim sporazumima EU zabranila diskriminaciju, uvodeći pravilo da muškarci i žene moraju biti jednako plaćeni za svoj rad Rimskim sporazumom (1957.) uvedeno je načelo jednake isplate plaće za obavljanje istih poslova. U ožujku 2010. godine Europska komisija je donijela Žensku povelju. U ožujku 2011. usvojen je Europski paket za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2011. do 2020. godine.

Europska komisija donijela je Strategiju za ravnopravnost između žena i muškaraca za razdoblje od 2010. do 2015. godine. Strateško djelovanje za ravnopravnost spolova za 2016. – 2019. godine politiku ravnopravnosti spolova usmjerava na pet tematskih prioritetnih područja:

1. povećanje broja žena koje sudjeluju na tržištu rada i jednaka ekonomska neovisnost žena i muškaraca;
2. smanjenje razlike u plaćama, primanjima i mirovinama između spolova te borba protiv siromaštva žena;
3. promicanje ravnopravnosti žena i muškaraca u donošenju odluka;
4. suzbijanje rodno uvjetovanog nasilja te zaštita i potpora za žrtve;
5. promicanje ravnopravnosti spolova i ženskih prava diljem svijeta.

1.5.5. Sloboda, sigurnost i pravda za sve

Ugovorom iz Amsterdama (1999) prostor slobode, sigurnosti i pravde bez unutarnjih granica utvrđen je kao jedan od ciljeva Europske unije. To je također i jedan od ciljeva Ugovora iz Lisabona (2009). Glede pojma "prostora", treba napomenuti da pojedine članice imaju poseban status na području pravosuđa i unutarnjih poslova, tako da se sva pravila ne primjenjuju u jednakom opsegu na njih kao i na ostale članice.

Također, teritorij EU-a se prostorno ne poklapa s područjem bez graničnih kontrola (tzv. *šengenskim prostorom*) jer dio članica Europske unije još uvijek nije u šengenskom sustavu, dok su neke članice izvan EU-a ušle u šengenski sustav.

"Prostor pravde" označava prostor na kojem građani EU mogu bez obzira na svoje državljanstvo uspješno štititi svoja prava i interese putem "sustava priznavanja i izvršavanja stranih sudskih i arbitražnih odluka, usklađivanje zakonodavstva te kroz jačanje pravosudne suradnje kako u kaznenim tako i u građanskim stvarima." Pri tome se ne misli na sveukupnost kaznenog i građanskog prava, već samo na određene dijelove koji se mogu urediti na nivou cijele EU.

1.5.6. Zapošljavanje i prosperitet

Vođe EU obvezale su se da od EU naprave svjetski najdinamičnije društvo temeljeno na znanju s konkurentnim gospodarstvom i kvalificiranom radnom snagom. Zbog toga EU, primjerice, radi na osiguravanju brze internetske veze u školama, domovima i na radnim mjestima te se potiču poduzeća i vlade da više koriste Internet kako bi pružile bolju uslugu.

Drugi važan prioritet je poticanje ljudi na obrazovanje i učenje tijekom cijelog života. U današnjem složenom društvenom i političkom okruženju, od građana se očekuje da aktivno pridonose društvu. Također, više no ikada prije, pristup najnovijim informacijama i znanju, zajedno s motivacijom i vještinama da se te informacije i znanje inteligentno iskoriste za vlastitu i za korist zajednice kao cjeline, postaju temelj za poboljšanje mogućnosti zapošljavanja i prilagodbe radne snage, kao i konkurentnosti države općenito. Upravo je obrazovanje, u svom najširem smislu, ključ za učenje i razumijevanje kako da se udovolji tim izazovima. 45% godišnjeg proračuna EU koristi se za stimuliranje gospodarstva i stvaranje radnih mjesta u slabije razvijenim regijama, kao i za osposobljavanje nezaposlenih ili nedovoljno kvalificiranih ljudi. Dodatno, EU ulaže danas u poslove budućnosti financirajući istraživanja i razvoj visokih tehnologija.

S ciljem smanjenja nezaposlenosti, Europske unija provodi mjere kojima želi osigurati stvaranje većeg broja radnih mjesta. Program „Nove vještine za nova radna mjesta” pomaže nacionalnim vladama potaknuti dodatno obrazovanje i prekvalifikacije radnika kako bi se stekla znanja i vještine koje su ili će biti tražene među poslodavcima.

Od 2013. godine sve su se države članice EU-a obvezale na provedbu [Garancije za mlade](#) koja mladima od 30 godina u roku od 4 mjeseca od trenutka napuštanja ili završetka obrazovanja ili ulaska u nezaposlenost osigurava ponudu za posao, naukovanje, osposobljavanje, vježbeništvo, ili pripravništvo. Kako bi se europskim državama pomoglo u izvršavanju te obveze, EU je za provedbu Inicijative za zapošljavanje mladih u razdoblju 2014. – 2020. izdvojio 6,4 milijarde EUR, a 2017. taj je iznos povećao za 1,2 milijarde EUR.

VJEŽBA: Sloboda kretanja radnika

OBLIK RADA: rad u paru, manjoj grupi ili plenarna rasprava

Razmisli i raspravi o sljedećem:

→ Sloboda kretanja ljudi uz robu, kapital i usluge, jedna od temeljne četiri slobode Unije.

→ „Prednosti su ujedno i nedostaci. Najveći nedostatak, kako ga ja vidim kao predsjednica Hrvatske, je sloboda kretanja ljudi. Naravno da se trebam boriti za ista prava hrvatskih građana kakva su prava ostalih građana u EU. Naravno da svi imaju pravo raditi. Mobilnost je dobra, ali ako se ljudi vraćaju u zemlju. Mi sada bilježimo negativne demografske trendove.“

Predavanje predsjednice Kolinde Grabar-Kitarović na temu „Pet godina hrvatskog članstva u Europskoj uniji: do sada učinjeno i pogled unaprijed” u Centru za europsku politiku (European Policy Centre) u Bruxellesu 16. lipnja 2018.¹

→ „Lakše je kada neki mladi ljudi idu raditi u druge države, nego kada se radna snaga smanjuje zbog starenja populacije. Vi [Republika Hrvatska] imate kombinaciju i jednog i drugog, ali kako ekonomija bude išla bolje, tako će se mnogi od ovih mladih i vratiti, i to s iskustvom koje su stekli u drugim državama. Vidjeli smo takav trend, odlaska i povratka, u drugim državama. To je izazov, ali nije kroničan problem u Hrvatskoj. Ako se kronični problemi riješe, onda će ekonomija biti stabilnija, rast i veći i stabilniji, i to će poticati mlade da se vrate.“ potpredsjednik Europske komisije Jyrki Katainen u razgovoru za Jutarnji list, svibanj 2018.²

1.5.7. Zelenija Europa

EU širi svjetske napore za očuvanjem okoliša i promocijom održivog razvoja. Preuzela je vodeću ulogu u provedbi Protokola iz Kyota za reduciranjem emisije štetnih plinova koji uzrokuju globalno zatopljenje i klimatske promjene. Budući da zagađivanje ne poznaje granice, članice EU poduzele su zajedničku akciju u puno područja zaštite okoliša. Primjerice, opasan otpad iz Europe ne može više biti odlagan u siromašnim zemljama, kao što je ranije bio slučaj.

¹ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/kolinda-najveca-mana-europske-unije-je-sloboda-kretanja/2004375.aspx>

² <https://www.vecernji.hr/vijesti/hrvatska-preuzela-predsjedanje-vijecem-europe-1246345>

Strategija Europe 2020 je program EU koji sadrži ciljeve u svrhu očuvanja okoliša. Ciljevi su nazvani "20-20-20" i uključuju ciljeve vezane uz klimatske promjene i povećanje energetske učinkovitosti:

- emisije stakleničkih plinova za 20% niže od razina iz 1990. godine
- povećanje udjela energije dobivene iz obnovljivih izvora na 20%
- povećanje energetske učinkovitosti za 20%.

VJEŽBA: EU asocijacije

OBLIK RADA: grupna oluja ideja (*brainstorming*); plenarna rasprava

Vježba je namijenjena za grupe od 4 do 5 članova/ica.

- Zadatak je svake grupe da ispiše pozitivne i negativne asocijacije na EU
- Potom, sudionici unutar svoje grupe, trebaju razvrstati ideje na prilike (jake strane) i prepreke (slabe strane) Unije.
- Na ploču ili *flip chart* voditelj/ica edukacije ispisuje asocijancije svih grupa
- Na kraju treba raspraviti mogućnosti koje EU nudi građanima, ali i izazove s kojima se EU suočava ili bi se mogla suočiti

2. PRISTUPANJE HRVATSKE EUROPSKOJ UNIJI

Uspostavljanje odnosa između Republike Hrvatske i Europske unije započinje priznanjem Republike Hrvatske kao nezavisne i suverene države 15. siječnja 1992. godine. Odnosi su se razvijali najprije postupno, da bi se intenzivirali od 2000. godine te slijedom niza koraka doveli do pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji 1. srpnja 2013. godine.

Potpisivanjem **Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju** (SSP) 29. listopada 2001. godine, Republika Hrvatska poduzima prvi korak na putu u EU, stupajući u ugovorne odnose s Europskom unijom. SSP državi potpisnici daje status potencijalne kandidatkinje za članstvo u EU.

Republika Hrvatska podnijela je **zahtjev za punopravno članstvo** u EU 21. veljače 2003. godine. Riječ je o pismu koje je predano grčkom premijeru, tadašnjem predsjedajućem Unije, u kojem se potvrđuje interes za članstvo u Uniji i spremnost na prihvaćanje svih ciljeva i obveza koje proizlaze iz članstva u EU.

Nakon što je Vijeće EU zadužilo Europsku komisiju da pripremi mišljenje o tom zahtjevu, u srpnju 2003. Hrvatska prima tzv. **upitnik**, koji je sadržavao 4 560 pitanja o svim područjima upravnoga, gospodarskoga i društvenog života. Trebalo je odgovoriti u roku od tri mjeseca. Odgovor je upućen na četiri tisuće stranica.

Na temelju odgovora na upitnik, kao i drugih izvora (država članica, međunarodnih organizacija i nevladinih udruga) Europska komisija je 20. travnja 2004. donijela pozitivno mišljenje o zahtjevu Republike Hrvatske za članstvo u EU. Sukladno ovakvom mišljenju, Europska komisija je preporučila Europskom vijeću da donese odluku o otvaranju pregovora s Hrvatskom o punopravnom članstvu.

Na zasjedanju 17. i 18. lipnja 2004., Europsko vijeće je dodijelilo Hrvatskoj status države kandidatkinje za članstvo i donijelo odluku o otvaranju pristupnih pregovora. Pregovori su formalno otpočeli 3. listopada 2005. godine održavanjem prve sjednice Međuvladine konferencije između država članica EU i Republike Hrvatske.

U sklopu priprema za pregovore Hrvatski sabor je 19. siječnja 2005. donio Odluku o osnivanju Nacionalnog odbora kao radnog tijela Sabora za praćenje pregovora. Putem toga Odbora, kao i Odbora za europske integracije i Zajedničkog parlamentarnog odbora RH – EU, Sabor sudjeluje u pripremama Hrvatske za članstvo u EU. Istoga dana, Sabor i Vlada RH usvojili su i Izjavu o zajedničkom djelovanju u procesu pregovora za članstvo u EU.

Prva faza pregovora, tzv. **screening**, odnosno analitički pregled i ocjena usklađenosti zakonodavstva započela je nakon otvaranja pregovora u jesen 2005., a završena je 18. listopada 2006. u uobičajenom roku od godine dana. Krajem 2008. godine došlo je do zastoja u pregovorima, koji je potrajao do rujna 2009. godine, no unatoč tome, Hrvatska je nastavila provođenje reformi i priprema za članstvo te je do kraja 2009. godine otvoreno ukupno 28 poglavlja i privremeno zatvoreno njih 17.

Do trenutka stupanja Ugovora o pristupanju na snagu, odnosno do trenutka kada je postala država članica EU, Hrvatska je morala provesti do kraja pristupne pregovore, tijekom kojih je ritam približavanja standardima EU-a ponajprije ovisio o nastavku temeljitih reformi u području prava, gospodarstva, politike te administrativnih struktura u državi.

Tek nakon zaključivanja pregovora u svim poglavljima, Hrvatska je potpisala Ugovor o pristupanju EU. Time je postala država pristupnica i stekla pravo sudjelovanja u radu tijela Vijeća i Europskog parlamenta kao aktivni promatrač. Ugovor o pristupanju nije stupio na snagu samim potpisivanjem, već su ga trebali potvrditi (ratificirati) parlamenti svih država članica, kao i Hrvatski sabor. **Nakon okončanja postupka ratifikacije, Hrvatska je pristupila Europskoj uniji 1. srpnja 2013.**

MINI KVIZ: Provjerimo osnovna znanja o pristupanju Hrvatske u EU

1. Koji je bio prvi korak u procesu ulaska u Europsku uniju?

- a) Potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju
- b) Pismo grčkom premijeru
- c) Primanje Upitnika

2. Kada su počeli službeni pregovori Hrvatske s Europskom unijom?

- a) 1995.
- b) 2005.
- c) 2009.

3. Kojeg je datuma Hrvatska postala punopravna članica EU-a?

- a) 15. siječnja 1992.
- a) 1. travnja 2009.
- b) 1. srpnja 2013.

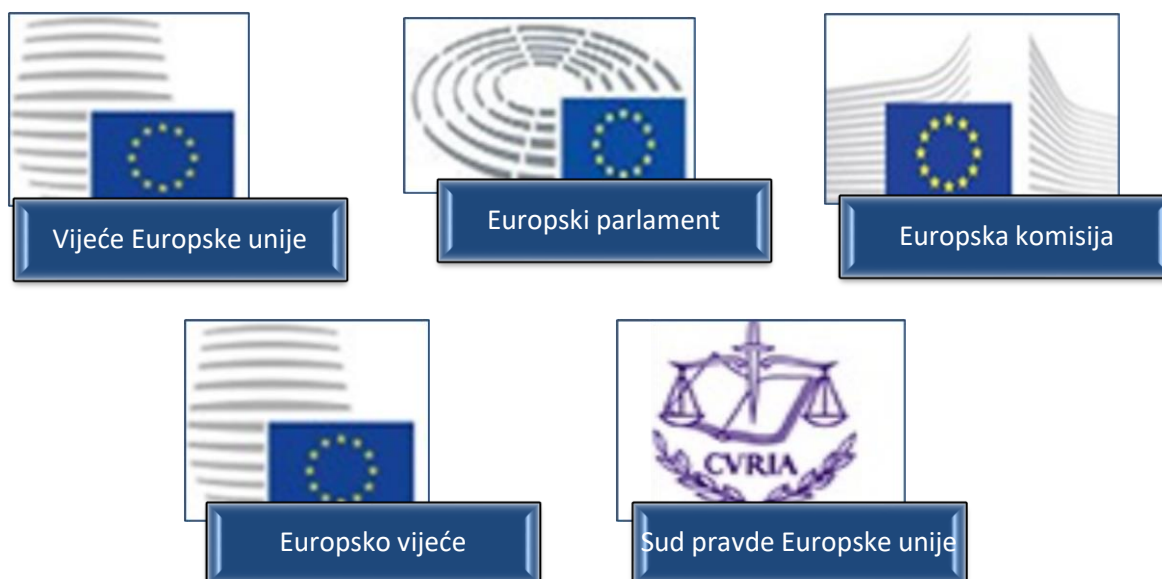
Više informacija o pregovorima i njihovu tijeku saznajte na:

- <http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/pregovori/>
- [Hrvatska na putu u Europsku uniju, Od kandidature do članstva](#), MEI, šesto izdanje, MVEP, 2012.

3. INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE

EU nije federativna odnosno konfederativna država poput SAD-a, ali nije niti organizacija za međunarodnu suradnju poput Ujedinjenih naroda. Europska unija je zajednica suverenih država koje zajednički odlučuju o nekim važnim pitanjima. U praksi, prenošenje dijela suvereniteta znači da države članice prenose dio svojih ovlasti za donošenje odluka na zajedničke institucije, tako da odluke o određenim pitanjima od zajedničkog interesa mogu biti donesene demokratski na europskoj razini.

Najvažnije institucije Europske unije s logom institucije

3.1. Vijeće EU – Glas država članica

Vijeće EU se sastoji od po jednog predstavnika svake države članice i sastaje se u Bruxellesu. Ono je, uz Europski parlament, zakonodavno tijelo Unije i predstavlja interese država članica. Članovi Vijeća su ministri država članica, koji se sastaju ovisno o temi o kojoj se raspravlja na Vijeću. Dakle, kada se raspravlja o vanjskoj politici, u Vijeću sjede ministri vanjskih poslova, kada se raspravlja o poljoprivredi ministri poljoprivrede i slično. Predsjedanje Vijećem ministara rotira se između država članica svakih šest mjeseci po unaprijed predviđenom rasporedu.

Vijeće EU treba razlikovati od Europskog vijeća – sastanci na vrhu koji se održavaju četiri puta u godini i na kojima čelnici zemalja EU-a određuju opće usmjerenje u donošenju politika EU-a. Dodatno, važno je ne poistovjećivati Vijeće EU s Vijećem Europe koje nije institucija EU-a, nego zasebna međunarodna organizacija.

Trenutno važi dogovoren raspored predsjedanja Vijećem EU do kraja 2020. godine je slijedeći:

Austrija: od srpnja do prosinca 2018.

Rumunjska: od siječnja do lipnja 2019.

Finska: od srpnja do prosinca 2019.

Hrvatska: od siječnja do lipnja 2020.

Njemačka: od srpnja do prosinca 2020.

3.2. Europski parlament – Glas građana

Europski parlament je predstavničko tijelo koje na općim izborima izravno biraju građani Europske unije. Sastavljen je od zastupnika iz svih država članica, razmjerno broju stanovnika.

Zastupnici nisu grupirani na nacionalnoj osnovi, već prema njihovom političkom opredjeljenju (kao i u nacionalnim parlamentima). Takve grupacije se nazivaju političke frakcije, od kojih su po broju zastupnika trenutačno najjače grupe Europska pučka stranka te Stranka europskih socijalista. Minimalan broj zastupnika iznosi 6 članova po državi članici, dok maksimalan broj zastupničkih mjesta koji neka država članica može imati iznosi 96.

Lisabonski ugovor određuje da Europski parlament ima 751 zastupnika (750 zastupnika i predsjednika koji nema pravo glasa) izabranih na 5 godina.

Na posljednjim izborima za Europski parlament održanima 2014. godine, Hrvatska je izabrala ukupno 11 predstavnika. Od toga ih je u Klub zastupnika Europske pučke stranke (kršćanski demokrati) ušlo petoro, u Klub zastupnika Progresivnog saveza socijalista i demokrata u Europskom parlamentu te Klub zastupnika Saveza liberala i demokrata za Europu po dvoje, te u Klub zastupnika Zelenih/Europskog slobodnog saveza te među Europske konzervativce i reformiste po jedan zastupnik.

Novi izbori za Europski parlament održat će se u svibnju 2019. godine.

Parlament je u početku bio samo savjetodavno tijelo, ali danas je njegova uloga sve važnija pa je u većini područja ravnopravan Vijeću kao zakonodavno tijelo Unije. Strasbourg je službeno sjedište Europskog parlamenta, iako se neka zasjedanja i sastanci održavaju i u Bruxellesu, a kao lokacija rada parlamenta navodi se i Luxembourg gdje se prvenstveno obavljaju administrativni poslovi.

VJEŽBA: Zastupnici i stranke u Europskom parlamentu – znamo li ih?

OBLIK RADA: grupni rad uz radni listić; potom rad u još manjim grupama (ili parovima)

- Svaka grupa dobiva radni listić koji treba ispuniti u zadanom vremenu.
- Na radnom listiću su postavljena pitanja na koja članovi grupe moraju odgovoriti:

1. Koliko se bira zastupnika/ica u Europskom parlamentu?
2. Kako se biraju i gdje?
3. Koje zemlje imaju najmanje zastupnika/ica, a koja najviše? O čemu ovisi broj zastupnika/ica?
4. Koliko je zastupnika, a koliko zastupnica u parlamentu?
5. Koliko zastupnika ima RH?
6. Koji je aktualni po redu saziv Europskog parlamenta?
7. Tko je aktualni predsjednik Europskog parlamenta?
8. Tko ga bira? Koliko mu traje mandat?
9. Kako je organizirano sjedenje u parlamentu – prema nacionalnom ključu ili prema političkom opredjeljenju?
10. O čemu odlučuje Europski parlament?
11. Koliko je klubova zastupnika u parlamentu EU? Koji su?
12. Koliko je zastupnika u svakom klubu?
13. Kada su idući izbori za parlament EU?
14. Tko su aktualni hrvatski zastupnici u parlamentu?

- Cilj je što prije pronaći odgovore na postavljena pitanja na radnom listiću.
- Grupa unutar sebe određuje najbolju strategiju na koji način će zadatak riješiti brzo i uspješno.
- Prva grupa koja odgovori na sva pitanja svima prezentira odgovore. Članovi ostalih grupa ispravljaju eventualne pogreške i po potrebi nadopunjuju odgovore.

Potom se grupe lome na manje grupe ili parove, ovisno koliko je aktivnih sudionika. Svaki par ili manja grupa dobiva zadatak istražiti jednog hrvatskog zastupnika ili zastupnicu u Europskom parlamentu. Izrađuje se mali plakat (mini biografija) s odgovorima na postavljena pitanja:

1. Iz koje je nacionalne stranke zastupnik ili zastupnica u Europskom parlamentu?
2. U kojem je klubu zastupnika u europskom parlamentu?
3. Koje su mu/joj glavne parlamentarne aktivnosti?
4. Zastupljenost u *mainstream* medijima?
5. Zanimljivosti?

3.3. Europska komisija – Promicanje zajedničkih interesa

Europska komisija jedna je od temeljnih institucija EU-a, koja zastupa i štiti zajedničke interese EU-a. Ona ima značajne izvršne ovlasti i kao takvo je glavno izvršno tijelo EU-a, s ključnim pravom predlaganja zakona i funkcijom osiguravanja pravilnog provođenja politika EU-a. Čini ju Kolegij povjerenika (28 članova, po jedan iz svake države članice), imenovanih na period od pet godina. Jedan od povjerenika vrši dužnost predsjednika Komisije, a jedan od potpredsjednika je i Visoki predstavnik Unije za vanjsku i sigurnosnu politiku. Ostali povjerenici, poput ministara u nacionalnoj vladi, dogovorno predstavljaju po jedan ili više resora, to jest općih uprava (npr. za proširenje, za prometnu politiku itd.). Sjedište Europske komisije je u Bruxellesu. Iako u Komisiji svaka država članica ima svog povjerenika, oni kod donošenja odluka ne smiju "navijati" za interese svoje države. Komisija odgovara Parlamentu te ako joj Parlament izglasa nepovjerenje cijela Komisija odstupa s dužnosti.

Dužnost predsjednika Europske komisije trenutno obnaša Luksemburžanin Jean-Claude Juncker. Mandat mu istječe u listopadu 2019. godine.

3.4. Europsko vijeće

Pod tim pojmom se uobičajeno podrazumijevala praksa susreta šefova država ili vlada država članica Europske unije, tijekom kojih su se određivali politički ciljevi razvoja Unije i njenih politika. Lisabonskim ugovorom Europsko vijeće je ustrojeno kao institucija koju čine čelnici država ili vlada, predsjednik Europskog vijeća i predsjednik Europske komisije, a u radu sudjeluje i Visoki predstavnik Europske unije za vanjsku i sigurnosnu politiku.

Predsjednik Europskog vijeća predsjedava njime te potiče njegov rad, u suradnji s predsjednikom Komisije. Također, predsjednik Europskog vijeća izvještava Europski parlament te predstavlja Uniju na međunarodnom planu u pitanjima koja se odnose na zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku.

Dužnost predsjednika Europskog Vijeća trenutno obnaša Poljak Donald Tusk. Mandat mu istječe u studenom 2019. godine.

3.5. Sud Europske unije

Sud EU prati provođenje Osnivačkih ugovora i drugih propisa EU u svim državama članicama. Smješten u Luxembourg, ima važnu ulogu u tumačenju prava EU-a kako bi se osigurala njegova ujednačena primjena u svim državama članicama. Uz to, Sud rješava pravne sporove između nacionalnih vlada i institucija EU-a. Također, u određenim se okolnostima pojedinci, poduzeća ili organizacije također mogu obratiti Sudu kako bi pokrenuli postupak protiv neke od institucija EU-a ako smatraju da je povrijedila njihova prava..

3.6. Europska središnja banka

S obzirom na važnost zajedničke valute u funkcioniranju Europske unije, pojavila se potreba za središnjim monetarnim tijelom koje će održavati stabilnost eura. Glavne funkcije Europske središnje banke su održavanje stabilnosti cijena unutar Europske unije, provođenje gospodarske i monetarne politike, ali i ocjena sposobnosti države za pristupanje Eurozoni.

3.7. Europski revizorski sud

Europski revizorski sud je kontrolna institucija Europske unije zadužena za nadzor nad financijama i transakcijama tijela EU-a u svrhu transparentnosti i zaštite interesa njenih poreznih obveznika. Izvješćuje o financijama EU-a, daje sugestije kako bi se upravljanje financijama moglo unaprijediti i učiniti transparentnijim za građane. Također, provjerava osobe, organizacije i institucije koja upravljaju financijskim sredstvima EU-a u državama članicama i onima koje primaju pomoć od EU-a.

	<i>Za više informacija o institucijama EU, posjetite:</i> → https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies_hr → <i>Pascal Fontaine, Europa u 12 lekcija, Delegacija Europske komisije u Republici Hrvatskoj, 2014.</i>
---	--

VJEŽBA: Otkrivamo institucije EU

OBLIK RADA 1: individualan rad u prostoru; plenarna rasprava

- Po prostoriji se izlože plakati s nazivom, fotografijom i/ili logotipom institucija Europske unije.
- Svi sudionici edukacije izvlače papire s rečenicama (na svakom papiru je samo jedna rečenica) te pokušavaju pogoditi koja je institucija Europske unije opisana dotičnom tvrdnjom na papiru. Kad odluče, lijepe rečenicu na, po svojoj procjeni, pripadajući plakat.
- Voditelj/ica edukacije potom provjerava točnost tvrdnji za svaku pojedinu instituciju i premješta tvrdnju na plakat druge institucije ukoliko je to potrebno. Sudionici prate promjene i komentiraju sastav i ulogu svake pojedine institucije.

OBLIK RADA 2: grupni rad uz radni listić; plenarna rasprava

- Male učeničke grupe dobivaju radni materijal na kojem se nalaze napisane informacije o institucijama Europske unije.
- Članovi grupe čitaju dobiveni materijal, a za to vrijeme voditelj/ica vježbe po prostoriji izlaže plakati s nazivom, fotografijom i/ili logotipom institucija Europske unije.
- Potom, svaka grupa izvlači nekoliko papira s informacijom o nekoj instituciji (na svakom papiru je samo jedna rečenica). Članovi grupe pokušavaju utvrditi koja je institucija Europske unije opisana dotičnom tvrdnjom na papiru koristeći se dobivenim materijalima na kojima su opisi svih institucija. Kad odluče, članovi grupe lijepe rečenicu na pripadajući plakat.
- Voditelj/ica edukacije potom provjerava točnost tvrdnji za svaku pojedinu instituciju i premješta tvrdnju na plakat druge institucije ukoliko je to potrebno. Sudionici prate promjene i komentiraju sastav i ulogu svake pojedine institucije.

NAPOMENA: Ovu vježbu moguće je izvesti i kao način upoznavanja s EU institucijama čak i u slučaju kad kod sudionika ne postoji predznanje o europskim institucijama, iz razloga što se članovi grupe putem dobivenih materijala za izvođenje zadatka mogu informirati o svakoj instituciji.

4. JAVNE POLITIKE U EU

4.1. Čime se Europska unija sadržajno bavi?

Svijet politike nije obilježen isključivo borbom za glasove, već i borbom za bolji život građana, rješavanjem društvenih problema i povećanjem blagostanja društva. Baš kao i političari na državnoj razini, i političari na razini EU imaju obavezu baviti se mnogobrojnim konkretnim sadržajima, temama i problemima kojima je bolje ili praktičnije baviti se na razini svih država članica nego u svakoj državi zasebno. Mnogo je konkretnih primjera gdje EU vlastitim djelovanjem, prvenstveno donošenjem zakona, utječe na naše svakodnevne živote. Ukidanje *roaming* naknada, zamjena žarulja sa žarnom niti sa štedljivijim LED rasvjetom, uvođenje upozoravajućih natpisa i slika na kutiji cigareta, postavljanje graničnih vrijednosti ispušnih plinova u automobilima ili pomicanje sata samo su neki od opipljivih primjera kojima svjedočimo na vlastitoj koži, gotovo svakodnevno.

Kada govorimo o sadržajnoj dimenziji politike gdje je u središtu našeg zanimanja racionalno promišljanje i utvrđivanje ciljeva i rješavanje javnih, društvenih problema, zapravo se bavimo javnim politikama. Vlasti provode različite mjere i aktivnosti, najčešće putem zakona, propisa i odluka, koje za cilj imaju poboljšati stanje društva.

Javne politike tako mogu biti tematski grupirane po područjima (socijalna, okolišna, demografska, obrazovna, porezna, kulturna, zdravstvena, obrambena politika...), a mogu se odnositi i na određene skupine u društvu (politike prema osobama s invaliditetom, braniteljima, mladima, djeci itd.).

4.1.1. Nadležnosti i vrste pravnih akata Europske unije

EU stvara javne politike u čitavom nizu područja, ali nema u svim područjima jednake nadležnosti. Tako postoje područja u kojima EU ima isključivu nadležnost, područja u kojima dijeli nadležnost s državama članicama i područja u kojima države članice zadržavaju nadležnost.

Pod **nadležnostima EU-a** podrazumijevamo pravne ovlasti koje institucijama EU-a stoje na raspolaganju kako bi se bavile nekom javnom politikom i donosile odluke koje zatim države članice moraju provoditi. Podjela nadležnosti po područjima definirana je **primarnim zakonodavstvom** EU-a koje nazivamo *Ugovorom o Europskom uniji* i *Ugovorom o funkcioniranju Europske unije*.

EU nije ovlaštena odlučivati o svim javnim politikama. Obično razlikujemo tri vrste nadležnosti:

1. **Isključiva nadležnost EU-a** – kada se države članice EU-a međusobno dogovore da će prenijeti ovlasti nad donošenjem odluka u određenom području isključivo na EU. Stoga, u tim područjima mogu djelovati i donositi zakone isključivo institucije EU-a.
2. **Podijeljene nadležnosti između EU-a i država članica** – označava one javne politike kod kojih države članice mogu donositi samostalno odluke samo u slučaju kada EU odluči ne djelovati po nekom pitanju.
3. **EU podupire, koordinira ili dopunjava djelovanje država članica** – odnosi se na one javne politike koje su i dalje čvrsto u rukama država članica i gdje one samostalno za sebe donose odluke, dok EU koordinira aktivnosti država članica, podupire aktivnosti (primjerice novčano) ili dopunjava djelovanje bez zadiranja u ovlasti država.

U tablici niže dostupan je pregled javnih politika prema nadležnosti EU-a. Odmah je uočljivo kako se isključive nadležnosti EU-a poglavito odnose na **jedinstveno tržište EU-a**. Popis dijeljenih ovlasti značajno je veći, dok su nadležnosti EU-a ograničene u onim područjima u kojima države tradicionalno vode glavnu riječ i nevoljko se odriču prava odlučivanja, kao što je područje obrane, obrazovanja, zdravstvenog sustava, mirovinskog sustava, socijalne politike i zapošljavanja.

Tablica: Pregled nadležnosti Europske unije

Isključiva nadležnost EU-a (Članak 3. UFEU)	Podijeljene nadležnosti (Članak 4. UFEU)	Nadležnost podupiranja, koordinacije i dopune (Članak 5. i 6. UFEU)
Politika carina Politika tržišnog natjecanja Monetarna politika Zajednička trgovinska politika Zajednička ribarska politika	Politika jedinstvenog tržišta Socijalna politika (dijelovi) Poljoprivredna politika Okolišna politika Politika zaštite potrošača Prometna politika Energetska politika Kohezijska politika Razvojna i humanitarna politika Politika istraživanja i razvoja ...	Zdravstvena politika Kulturna politika Socijalna politika Politika zapošljavanja Ekonomska politika Obrazovna politika Politika prema mladima Industrijska politika Turizam ...

O podjeli nadležnosti ovisi koje pravne instrumente EU može koristiti. U hijerarhiji **pravnih normi** (prikaz niže), najvažniji su međudržavni ugovori o Europskoj uniji i funkcioniranju Europske unije koje nazivamo **primarnim zakonodavstvom ili primarnim pravom EU-a**. Njima se definiraju uloge institucija EU-a, procesi donošenja odluka i nadležnosti EU-a. Sve države članice trenutkom pristupanja obvezale su se na pridržavanje tih odredbi, a to poštuju li ih nadgledaju Europska komisija i Sud Europske unije.

Prikaz: Hijerarhija pravnih normi u Europskoj uniji

Zatim, postoje **zakonodavni akti** koje donosi EU i koje države članice moraju poštivati, primjenjivati i provoditi na vlastitome teritoriju. Europski zakoni nadređeni su domaćim zakonima pa je stoga potrebno domaće zakone prilagoditi ukoliko se kose s europskima. Najčešće se pravi razlika između dvije vrste zakona u EU-u – **uredbi i direktiva**. Obje vrste zakona su obvezujuće za države članice i one ih se moraju pridržavati, pod cijenu kazni koje prijete u slučaju neprovođenja. Razlika između njih se očituje u načinu provođenja. Uredbe se izravno i jednolično primjenjuju na sve države članice, dok je u slučaju direktiva državama članicama dana mogućnost primjenu provesti na način koji najbolje priliči njihovim nacionalnim okolnostima.

Kao što se domaće zakone katkad potrebno nadopuniti **podzakonskim aktima**, tako i u EU-u postoje akti kojima je cilj tehnički doraditi neki zakon kako bi primjena zakona bila jasnija službenicima i građanima. U EU-u takve akte nazivamo **provedbenim i delegiranim aktima**, a svrha im je, s jedne strane, pojasniti na koji način će se točno neki zakon primjenjivati (provedbeni akt), a s druge strane nadopuniti i precizirati tehničke detalje nekog zakona, često uslijed novih znanstvenih spoznaja (delegirani akt).

Pored zakonodavnih akata, EU donosi i nezakonodavne akte **preporuke i smjernice** koji nemaju pravnu snagu i države ih nisu dužne primjenjivati, a cilj im je usmjeriti države članice (pojedinačno ili kolektivno) u smjeru kojeg EU smatra poželjnim.

4.1.2. Proračun EU

EU raspolaže proračunom koji je namijenjen podupiranju provođenja javnih politika u državama. Sredstva za proračun EU-a prikupljaju se iz nekoliko izvora, a najviše iz doprinosa država članica prema postotku bruto nacionalnog dohotka. Ostali prihodi potječu iz poreza na dodanu vrijednost u državama i carina koje prikuplja EU. Vlastiti proračun EU-a izrazito je ograničen u usporedbi s proračunima država pojedinačno. Proračun EU-a iznosi tek oko 1% bruto domaćeg proizvoda država članica. Proračun EU-a troši se poglavito na aktivnosti u državama članicama i distribuira se prema posebnim pravilima. Otprilike 90% svih sredstava otpada na poticaje u poljoprivredi (zajednička poljoprivredna politika) i regionalni razvitak država (kohezijska politika) za koji se koriste Europski strukturni i investicijski fondovi. Često se države dijeli prema tome jesu li neto-davateljice ili neto-primateljice iz proračuna EU-a, ovisno o tome prima li država više novčanih sredstava iz proračuna EU-a nego što u njega uplaćuje. Njemačka i Francuska su tradicionalno najveće neto-primateljice.

4.1.3. Javne politike EU

Kako je EU u svojim začetima zamišljena prvenstveno kao ekonomska zajednica, značajan dio energije posljednjih desetljeća uložen je u ekonomsku integraciju i stvaranje jedinstvenog tržišta. Drugim riječima, današnja EU temeljena je na **slobodi kretanja** četiriju ekonomskih faktora – **roba, usluga, kapitala i rada (ljudi)**. Te četiri slobode čine temeljne stupove politika kojima je primarni cilj uklanjanje tržišnih prepreka između država članica, poput carina na razmjenu roba, kvota na uvoz dobara ili zapreka u pružanju usluga ili osnivanja tvrtki.

S vremenom se pokazalo da **izgradnja zajedničkog tržišta** nosi i određene troškove za društvo, za tradicionalne djelatnosti i za okoliš država članica. Pridruživanjem novih članica pokazalo se pak da sve države članice nemaju uvjete za jednako participiranje u zajedničkom tržištu. Stoga je EU uspostavila mehanizme ispravljanja i ublažavanja tih troškova. U tu svrhu stvorene su: zajednička poljoprivredna politika (1962.), kohezijska politika, okolišna politika i socijalna politika EU-a.

	Europskim stupom socijalnih prava žele se osigurati nova i djelotvornija prava građanima. Stup se temelji na 20 ključnih načela o kojima više pročitajte na linku: https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_hr
---	---

Politika tržišnog natjecanja

- Ova politika u centar pozornosti stavlja poštivanje tržišnih načela prema kojima nije dozvoljeno remetiti **slobodnu tržišnu utakmicu** tj. natjecanje između tvrtki umjetnim dogovorima i uspostavom kartela. Europska komisija štiti interes zajedničkog tržišta i ograničava mogućnost države da **državnim potporama** potiče domaću proizvodnju, na uštrb ostalih država EU-a. Krajnji cilj je stvoriti područje jednakih uvjeta za sve u kojem će se tržište samo pročišćavati od proizvoda koji su **nekonkurentni** na tržištu.

Ekonomska i monetarna politika

- EU je ujedno područje **ekonomske i monetarne unije** (EMU) koja je uspostavljena **Ugovorom iz Maastrichta** 1992. godine. Dvije su sastavnice EMU-a. Jedno je uspostava jedinstvenog platnog sredstva eura (€) u euro-području (**eurozona**) i prenošenje monetarnog suvereniteta sa država članica na nezavisnu **Europsku centralnu banku** koja ima isključivu nadležnost upravljanja ponudom euro-novčanica i porastom cijena (inflacija) u Euro-području. Trenutno je 19 država članica EU-a u eurozoni, na koje se primjenjuje **monetarna politika EU-a**, dok ostale članice imaju suverenitet nad monetarnom politikom. Sve države koje žele pristupiti eurozoni moraju zadovoljiti tzv. **Kriterije iz Maastrichta** koji propisuju razinu inflacije, kamatnih stopa, javnog duga i deficita prije ulaska u eurozonu. Druga sastavnica je **ekonomska politika** koja se koordinira na razini EU-a, a prema kojoj se, primjerice, države članice moraju pridržavati pravila o razini **javnog duga** koji ne smije prelaziti 60% bruto domaćeg proizvoda (BDP) i **deficita** na godišnjoj razini koji ne smije biti viši od 3% BDP-a.

Trgovinska politika

- EU ima isključivu nadležnost nad sklapanjem **trgovinskih sporazuma** s drugim državama izvan EU-a. Trgovinskim sporazumima pregovara se o međusobnom ukidanju carina na dobra i usluge i dogovaraju zajednički standardi proizvodnje. Pri tome se štiti pristup europskom tržištu i postavljaju **uvozne kvote i carine** na proizvode izvan EU-a kojih se moraju pridržavati sve države EU-a jednako. Proteklih godina, EU je uključena u sklapanje trgovinskog sporazuma sa Kanadom (tzv. CETA) i Japanom, a propao je ugovor s SAD-om (tzv. TTIP).

Energetska politika

- Cilj energetske politike je stvoriti **unutarnje energetske tržište** u EU-u u kojem bi se osigurala **sigurna opskrba energijom** svim građanima EU-a i time integriralo tržište energije. Pored rušenja prepreka za trgovinu, veliki izazov energetske politike još uvijek je izgradnja stabilne infrastrukture. Noviji naglasak energetske politike je u poticanju **obnovljivih izvora energije**, povećanja **energetske učinkovitosti** i smanjenja stakleničkih **plinova**. Strategijom **Europa 2020** definirani su ciljevi da se do 2020. godine smanji razina stakleničkih plinova za 20%, udio obnovljivih izvora poveća za 20%, a energetska učinkovitost također povisi za 20% na razini EU-a.

Zajednička poljoprivredna politika

- Ova politika zamišljena je kao **sustav potpora poljoprivrednicima** u obliku **izravnih plaćanja** kako bi ih se učinilo konkurentnijima na tržištu EU-a, ali i za izvoz izvan granica EU-a. Mehanizmi zajedničke politike štite poljoprivrednike od nepredviđenih okolnosti poput elementarnih nepogoda. Dodatne potpore usmjerene su **mladim poljoprivrednicima, sektorima u poteškoćama i zelenoj poljoprivredi** koja štiti okoliš.

Politika zaštite okoliša

- Kako bi zaštitila okoliš EU definira zajedničke standarde i vrijednosti zaštite zraka, tla i vode, uporabu štetnih kemijskih sredstava i skladištenje otpadnih voda, te nastoji utjecati na smanjenje razina emisija štetnih plinova, ali i na klimatske promjene. U današnje vrijeme, EU raspolaze **sustavom trgovine emisijama stakleničkih plinova** s ciljem da se potakne industrijska postrojenja u smanjenju emisija i povećanju korištenja naprednih tehnoloških rješenja. Ostala područja poput prometne, energetske i poljoprivredne politike također su prožeta brigom za okoliš.

Kohezijska politika

- Svrha kohezijske politike je **smanjenje socijalnih i ekonomskih razlika** između država članica i regija EU-a. Sačinjena od regija koje kaskaju u razvoju i onih razvijenijih, EU programima i fondovima ruralnog razvoja, poticanja zapošljavanja i teritorijalne suradnje pomaže slabijim europskim regijama da dosegnu razvijenije regije.

Pravosudna politika i unutarnji poslovi

- U ovom području, EU regulira pitanja **azila i imigracije, slobode kretanja** EU-om i **temeljnih prava, pravosudne suradnje**, ali i suradnje u **borbi protiv kriminalnih radnji**. Godine 1985. potpisan je tzv. **Schengenski sporazum** koji je započeo proces ukidanja granica između država članica EU-a. U međuvremenu, sve članice EU-a, izuzev Bugarske, Cipra, Hrvatske, Irske, Rumunjske i Ujedinjenog Kraljevstva pripadaju prostoru Schengena, a članice su i neke države koje nisu članice EU (Norveška, Švicarska, Island, Lihtenštajn). Tzv. **Dublinska uredba** primjer je uređivanja pitanja azila na EU razini. Ona nalaže da je za obradu zahtjeva za azilom zadužena ona država članica kroz koju je prijavitelj azila prvo prošao. EU odlučuje i o **viznome sustavu** za države izvan EU-a.

VJEŽBA: Javne politike Europske unije

OBLIK RADA: grupni rad uz radni listić

→ Razgovarajte u grupi na koji način Europska unija svojim radom utječe na Vaše živote. Ispunite tablicu niže:

U kojim konkretnim stvarima EU ima utjecaj na svakodnevne živote svojih građana?

Navedite primjere na kojima se EU može osjetiti na vlastitoj koži!

U koja područja života biste svrstali te primjere (ekonomija, obrazovanje, kultura, zdravlje, prava i slobode, trgovina, promet, poljoprivreda, okoliš itd.)?

(ekonomija, obrazovanje, kultura, zdravlje, prava i slobode, trgovina, promet, poljoprivreda, okoliš itd.)?

Na koji način je EU uključena u te teme? Kako se odlučuje o njima?

Razmislite donosi li EU zakone i propisuje, izdvaja li novce za financiranje, kažnjava li neposluh, potiče li suradnju među državama, prati li reformske procese itd.?

4.1.4. Fondovi Europske unije

Fondovi Europske unije su financijski instrumenti Europske Unije koji služe kao pomoć za razvojne projekte država članica. Oni imaju svrhu služiti javnom, a ne privatnom interesu i financijski pratiti projekte po područjima sektorskih javnih politika. Fondovi se koriste sredstvima poreznih obveznika građana EU i dijelom zajedničkog proračuna EU koji se određuje za višegodišnje razdoblje, a zbog čega podrazumijevaju opsežnu administraciju i kontrolu nad svakom fazom projekta koji je financiran iz EU fonda.

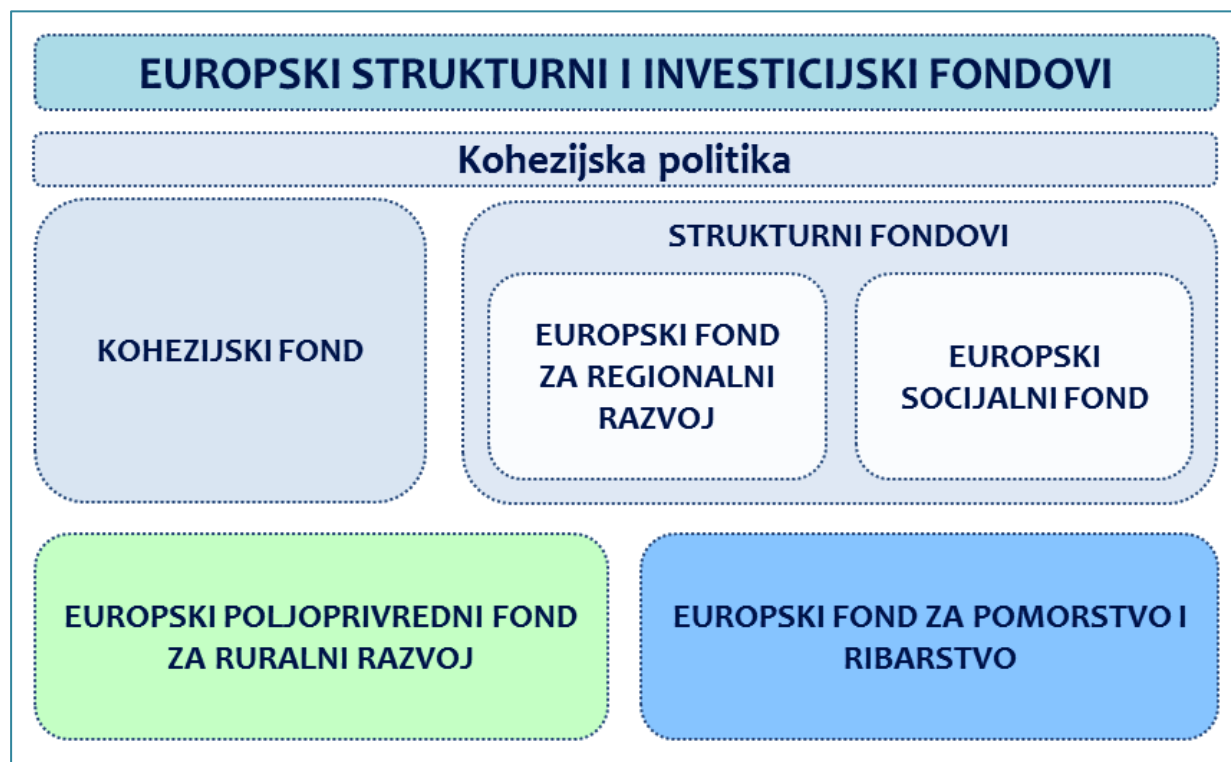
EU ima niz programa kojima nastoji unaprijediti živote građana u EU i izvan nje: programi namijenjeni trećim zemljama, pretpristupni programi, strukturni i investicijski programi, programi Unije, itd. U sklopu pretpristupne strategije podrške državama kandidatkinjama u pripremama za članstvo i usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevimo EU-a i Hrvatska je imala pravo koristiti programe pretpristupne pomoći. Danas Hrvatska ima pravo koristiti znatno veća sredstva namijenjenja punopravnim članicama u sklopu Europskih investicijskih i strukturnih (ESI) fondova.

Za korištenje ESI fondova ključan je strateški okvir odnosno niz javnih politika (strategija, uredbi, zakona, podzakona itd.) koji sadržavaju ciljeve i smjernice za razvoj Europske unije i određene države članice, ali i prioritete koji će se financirati, jer se novac usmjerava na one projekte koji tim ciljevima doprinose. U sklopu Strategije Europa 2020. Naglasak je stavljen na pametan, održiv i uključiv rast te otvaranje radnih mjesta.

Kohezijska politika Europske unije financira se iz 3 glavna fonda:

1. **Kohezijski fond** – cilja na države članice čiji je bruto nacionalni dohodak po stanovniku manji od 90% prosjeka Europske unije te financira projekte iz područja prometa i okoliša.
2. **Europski fond za regionalni razvoj** – za cilj ima jačanje ekonomske i socijalne kohezije u Europskoj uniji te smanjenje razvojnih razlika između njenih regija.
3. **Europski socijalni fond** – potiče zapošljavanje i mogućnosti zaposlenja u Europskoj uniji.

Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond poznati su i pod nazivom strukturni fondovi, a osim navedenih, u financijskoj perspektivi 2014.-2020. na raspolaganju su i **Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj** te **Europski fond za pomorstvo i ribarstvo**. Svih pet fondova imaju zajednički naziv Europski strukturni i investicijski fondovi (ESI fondovi).

Izvor: www.strukturnifondovi.hr

Za više informacija o fondovima EU, posjetite:

- <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/>
- <https://hamagbicro.hr/pitanja-i-odgovori/eu-fondovi/>
- <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/eu-fondovi/154>
- https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/european-structural-and-investment-funds_hr
- https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_hr#howisthestrategyimplemented

4.1.5. Kako se donose odluke u Europskoj uniji?

Većina zakona u EU-u donosi se putem tzv. **redovnog zakonodavnog postupka**. U tom postupku ovlast dijele zakonodavna tijela EU-a koja raspolažu pravom suodlučivanja o zakonodavnom prijedlogu – **Europski parlament i Vijeće EU-a**. Zakonodavni prijedlozi u EU-u prvo dolaze na dnevni red Europske komisije koja u redovnom zakonodavnom postupku posjeduje monopol nad zakonodavnim prijedlozima (zakonodavna inicijativa) što znači da je jedina institucija EU-a koja može pokrenuti zakonodavni postupak i formulirati prijedlog zakona. Svoje mišljenje i opservacije na prijedlog zakona mogu izraziti i predstavnici civilnog društva. Vijeće EU-a i Europski parlament neizravno mogu zatražiti od Europske komisije da iziđe sa prijedlogom nekog zakona, ali Europska komisija je u konačnici ta koja zadržava potpuno pravo na iznošenje zakonodavnog prijedloga. Pritom je iznimno važno da se pazi na poštivanje načela **supsidijarnosti** koje nalaže da se EU bavi samo onim pitanjima koja se ne mogu učinkovito i djelotvorno riješiti zakonima na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

U idućem koraku, Europski parlament i Vijeće EU-a moraju se očitovati o prijedlogu zakona i formulirati vlastite stavove (amandmane). Nakon što se te dvije institucije dogovore o konačnom tekstu, formalno se odlučuje tj. glasuje u svakoj instituciji zasebno. Ako obje institucije, Europski parlament i Vijeće EU-a postignu dogovor oko nacrt zakona, usuglase zajednički tekst i izglasaju ga – zakon je usvojen.

Zakone EU-a treba provesti i primjenjivati, a obavezu za to preuzimaju države članice na koje se ti isti zakoni i odnose. Nakon nekog vremena, Europska komisija procjenjuje tj. evaluira jesu li zakoni postigli rezultate i ostvarili svoju svrhu. Ako je procjena da zakon treba prilagoditi, izmijeniti ili ukinuti, ta pitanja se ponovno mora staviti na dnevni red Europske komisije.

Donošenje zakona u EU-u može slijediti i dvije druge procedure – **postupak suglasnosti** i **postupak savjetovanja**. Kod postupka suglasnosti, Europski parlament ne može mijenjati zakonodavni prijedlog, ali ga može prihvatiti ili odbiti (ili da ili ne) apsolutnom većinom glasova. Bez suglasnosti Europskog parlamenta, Vijeće EU-a ne može donijeti zakon. Taj postupak se primjenjuje kod, primjerice, zakonskih prijedloga u području borbe protiv diskriminacije ili kod sklapanja trgovinskih sporazuma. S druge strane, postupak savjetovanja predviđa samo savjetodavnu ulogu Europskom parlamentu koji načelno može pružati ili odbiti podršku nekom prijedlogu. Ima mogućnost i predložiti neke izmjene, ali to mišljenje nije obvezujuće za Vijeće EU-a i ne mora se uzeti u obzir. Taj postupak je karakterističan za politiku tržišnog natjecanja.

VJEŽBA: Kako EU utječe na život građana

Postavite učenicima sljedeća pitanja i potaknite ih na razmišljanje kako bi osvijestili prisutnost EU-a:

- Pokušajte se prisjetiti ili istražiti nekoliko primjera gdje EU vlastitim zakonima i aktivnostima nastoji riješiti probleme koji su zajednički svim državama EU-a?
- Primjećujete li da EU u nekim područjima više, a u nekima manje utječe na Vaše svakodnevne živote?

Neka učenici prvo podijelite svoja iskustva i mišljenja s prijateljicom ili prijateljem uz koje sjede. Nakon toga plenarno sumirajte mišljenja i ponudite im primjere. Izdvojite 15 minuta na vježbu.

Za više informacija o institucijama EU, posjetite:

- https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies_hr
- [Pascal Fontaine, Europa u 12 lekcija](#), Delegacija Europske komisije u Republici Hrvatskoj, 2014.

5. PRAVO EU

Europska unija je stvorena kroz pravo i zajednica je utemeljena na pravu a ne na sili ili podređivanju, što je čini različitom od ranijih pokušaja ujedinjenja Europe. Institucionalni poredak Unije temelji se na pravnim propisima koji uređuju postupak za donošenje odluka od strane institucija Unije i reguliraju njihov međusobni odnos. Građani EU, ali i svi drugi pojedinci, mogu se pred nacionalnim i europskim tijelima pozivati na prava koja im jamči pravo EU. Pravni sustav EU je poseban pravni sustav, paralelan s hrvatskim propisima, ali i dio domaćeg pravnog poretka.

Pravnom stečevinom Europske unije (franc. *acquis communautaire*, skraćeno *acquis*) naziva se cjelokupno zakonodavstvo i praksa EU, a ono obuhvaća sva prava i obveze država članica i institucija EU. Ona obuhvaća sve ugovore o EU/EZ, cjelokupno sekundarno zakonodavstvo koje je danas na snazi (uredbe, direktive, odluke...), sve međunarodne ugovore koje sklapa EU, sve presude suda EU-a, kao i neobvezujuće propise (engl. *soft law*). Pravna stečevina EU skup je prava i obveza koji sve države članice obvezuje i povezuje u Europskoj uniji. To su "pravila igre" postavljena osnivačkim ugovorima i zakonodavstvom EU-a te sudskom praksom Suda EU. Svaka država koja želi postati članicom Europske unije mora prihvatiti osnivačke ugovore i druge propise prava EU, te uskladiti svoje zakonodavstvo s pravnom stečevinom Europske unije. Drugim riječima, ako hoćeš igrati zajedno sa svima, poštuju postavljena pravila!

Prihvatanjem nadnacionalnog zakonodavstva EU, država članica prenosi dio svojih suverenih ovlasti na institucije EU. Svaka država članica sudjeluje u radu tih nadnacionalnih institucija, pa tako i utječe na donošenje odluka. Svaka, pa i najmanja država članica, ima pravo na svoj stav i svoj glas kod donošenja odluka. Skeptici će tvrditi da se te odluke u pravilu donose prema interesima većih država, ali ne smijemo izuzeti iz vida da se odluke u EU donose na temelju kompromisa.

Cilj Europske unije nije donositi propise na svim područjima, već samo na onima koji se tiču zajedničke politike. Države članice i dalje imaju svoje nacionalne parlamente i vlade koji donose zakone i druge propise. Primjerice, svaka država regulira obrazovanje i zdravstvo na svom teritoriju. Institucije EU smiju donositi propise u nekom području ako im je Osnivačkim ugovorima dodijeljena ovlast da to čine i ako je neko pitanje potrebno urediti na razini EU, a ne samo na razini država članica. Na primjer, zajednička poljoprivredna politika ili zajedničko

energetsko tržište uređuju se propisima EU. S ciljem što veće usklađenosti nacionalnih politika, onih s područja na kojima EU ili nema ovlasti ili dijeli nadležnost, sa zajedničkim ciljevima EU, utvrđen je mehanizam koji se naziva "otvorena metoda koordinacije" (*open method of coordination*, OMC). Ova metoda se zasniva se na kooperaciji među državama, točnije zajedničkom utvrđivanju ciljeva, odabiru pokazatelja te usporedbi ciljeva ostvarenih u državama članicama i razmjeni informacija o primijenjenim rješenjima.

Pregovarački proces je tražio od Hrvatske da uskladi svoje propise sa pravnom stečevinom EU, ali istovremeno, Hrvatskoj je u tom procesu pružena mogućnost zaštite vlastitih posebnosti. Mnoge su države, u vrijeme dok su vodile pregovore o pristupanju te kasnije kao punopravne zemlje članice EU, uspjele zaštititi svoja nacionalna bogatstva i svoje posebnosti. Ulaskom svake nove članice, europska kultura se obogaćuje još jednom nacionalnom kulturom, jezikom, običajima.

EU se obvezala na očuvanje različitosti europskih kultura i načina života. Najbolji primjer toga je službeni jezik u EU. Unija nema samo jedan službeni jezik već čak 24 službena jezika! To znači da je i hrvatski postao službeni jezik Unije od trenutka kada je Hrvatska postala punopravna članica.

5.1. Osnivački dokumenti EU

Ugovori su temelj za sve što EU radi. Izmijenjeni su i dopunjeni svaki puta kada je postojala potreba za novom pravnom podlogom za daljnji razvoj Unije. Također su mijenjani i dopunjavani kako bi se provela reforma institucija EU i proširila njihova područja odgovornosti.

Ugovor kojim je osnovana Europska zajednica za ugljen i čelik (ECSC) potpisan je 18. travnja 1951. u Parizu.

Ugovor kojim je osnovana Europska ekonomska zajednica (EEZ) potpisan je 25. ožujka 1957. u Rimu. Često ga se naziva "Rimskim ugovorom".

Ugovor kojim je osnovana Europska zajednica za atomsku energiju (EURATOM),

koji je potpisan u Rimu zajedno s Ugovorom o EEZ.
Jedinstveni europski akt potpisan je u veljači 1986. Njime je popločen put ka jedinstvenom tržištu.
Ugovor o Europskoj uniji potpisan je u Maastrichtu 7. veljače 1992.
Ugovor iz Amsterdama potpisan je 2. listopada 1997.
Ugovor iz Nice potpisan je 26. veljače 2001.
Lisabonski ugovor potpisan je 13. prosinca 2007.

5.2. Lisabonski ugovor

S vremenom Europska unija se sustavno mijenjala. Broj država članica kroz godine se učtetverostručio. Pored toga, Europa se u 21. stoljeću suočava s ogromnim izazovima, uključujući gospodarsku krizu, klimatske promjene, održivi razvoj, energetske sigurnost i borbu protiv međunarodnog prekograničnog kriminala. Države članice koje su zajedno sastavile Lisabonski ugovor prepoznale su da postojeći ugovori ne opremaju Europu alatima koji su joj potrebni kako bi se suočila s tim izazovima i odgovorila na te promjene.

1. prosinca 2009. godine na snagu je stupio Lisabonski ugovor kao odgovor na neuspjeli Osnivački ugovor, tzv. Ustavni ugovor za Europu kojeg su države članice usvojile u listopadu 2004. godine, ali ga nisu sve države članice ratificirale (usvojile). građani Francuske i Nizozemske odbacili su Ustavni ugovor na referendumima u svibnju i lipnju 2005. godine. Tako je propao pokušaj kreiranja ustava Europske unije.

Međutim, velika većina rješenja ponuđenih Ustavnim ugovorom prenesena su i u tekst Lisabonskog ugovora. Lisabonski se ugovor sastoji iz dva dijela: Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, te je njegova svrha EU učiniti demokratičnijom, učinkovitijom i transparentnijom organizacijom jedankih država članica. Lisabonski ugovor omogućuje veći doprinos građana i nacionalnih parlamenata onome što se odvija na europskoj razini, a Europi daje jasniji, snažniji glas u svijetu, istovremeno čuvajući nacionalne interese. Također, omogućio je i primanje novih država članica u EU.

Prema Lisabonskom ugovoru, Europska unija zamjenjuje Europsku zajednicu te EU dobiva pravnu osobnost, a time i mogućnost sklapanja međunarodnih ugovora te članstva u međunarodnim organizacijama. Također, Lisabonski ugovor je propisao mogućnost izlaska neke države iz EU.

Lisabonski ugovor:

- mijenja i dopunjava prethodne ugovore EU-a,
- unaprjeđuje metode rada EU-a kako bi Unija u 21. stoljeću učinkovitije i sposobnije obavljala svoje poslove,
- pomaže EU-u da bolje štiti interese građana i omogućuje da se glas građana izravno čuje uz pomoć građanske inicijative (omogućuje da određeni broj građana iz određenog broja država članica EU uputi prijedlog izmjene zakonodavstva EU),
- štiti prava građana Poveljom o temeljnim pravima,
- povećava ulogu Europskog parlamenta i daje nove ovlasti nacionalnim parlamentima,
- daje EU-u jedinstven glas u svijetu, a u isto vrijeme štiti prava svake države članice, posebice kada se radi o osjetljivim područjima poput oporezivanja i obrane.

Za više informacija o ugovorima EU, posjetite:

- https://europa.eu/european-union/law/treaties_hr
- <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/5/ugovor-iz-lisabona>
- [http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/ugovori/ugovor-iz-lisabona-\(prociscena-inacica\)/](http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/ugovori/ugovor-iz-lisabona-(prociscena-inacica)/)

5.3. Povelja o temeljnim pravima

Povelja o temeljnim pravima sačinjava temeljna prava koja Europska unija i njene države članice moraju priznavati i primjenjivati prilikom provedbe prava Europske unije.

Svečano je proglašena 2007. godine, no tek je donošenjem Lisabonskog ugovora 1. prosinca 2009. postala pravno obvezujuća. Povelja je primarno pravo Europske unije i prema njoj se preispituje valjanost nacionalnog i sekundarnog zakonodavstva EU.

Prava koja štiti i za koja se zalaže su ljudsko dostojanstvo, slobode, jednakost i solidarnost, te se temelji na načelima demokracije, pravde i vladavine prava. Primjenjuje se na djelovanje institucija, ali i država članica u nekim okolnostima. U Povelji je istaknuta i vrijednost poštovanja raznolikosti kultura i tradicija naroda Europe, te nacionalnih identiteta država članica.

Povelja o Temeljnim pravima dostupna je na sljedećoj poveznici: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=EN>

5.4. Građanstvo unije

Čl. 20(1) Ugovora o funkcioniranju EU (UFEU) daje opću definiciju:

"Ovime se ustanovljuje građanstvo Unije. Svaka osoba koja ima državljanstvo neke države članice građanin je Unije. Građanstvo Unije dodaje se nacionalnom državljanstvu i ne zamjenjuje ga."

5.4.1. Prava građana Unije

Građani EU imaju pravo:

- 1) Slobodno se kretati i boraviti na državnom području država članica – *podložno ograničenjima i uvjetima utvrđenima u Ugovorima i u mjerama usvojenima radi njihove provedbe* (čl. 21 UFEU)

- 2) Glasati i biti birani na izborima za EP i na lokalnim izborima u državi članici u kojoj imaju boravište pod istim uvjetima kao i državljani te države (čl. 22 UFEU)
- 3) Diplomatska i konzularna zaštita (čl. 23 UFEU)
- 4) Podnošenje peticije EP-u te obraćanje Europskom ombudsmanu i institucijama i savjetodavnim tijelima EU na bilo kojem jeziku Ugovora te pravo na odgovor na istom jeziku (čl. 24 UFEU)

5.4.2. Zabrana diskriminacije (izravne i neizravne)

Čl. 18 UFEU:

Unutar područja primjene Ugovora i ne dovodeći u pitanje bilo koju njegovu posebnu odredbu, zabranjena je svaka diskriminacija na temelju državljanstva.

Čl. 45 UFEU:

(1) Osigurava se sloboda kretanja radnika unutar Unije.

(2) Ta sloboda kretanja podrazumijeva ukidanje svake diskriminacije na temelju državljanstva među radnicima iz država članica u vezi sa zapošljavanjem, primicima od rada i ostalim uvjetima rada i zapošljavanja.

Odustajanje od slobode kretanja radnika → Opravdanja: javni poredak, javna sigurnost, javno zdravlje.

Ograničenja slobode kretanja radnika: diskriminacija na temelju državljanstva, radne dozvole, kvote, uvjet trajnog boravišta, uvjet poznavanja jezika, pravila vezana uz profesionalne kvalifikacije, administrativne prepreke.

Pročišćene verzije Ugovora o EU i Ugovora o funkcioniranju EU dostupne su na poveznici: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0011.01/DOC_1&format=PDF

5.4.3. Kako građani mogu utjecati na proces donošenja odluka EU?

“Sposobnost naroda da utječe na stvaranje i provedbu zakona koji utječu na njihov svakodnevni život srž je demokracije. No, također je od ključne važnosti za našu ljudsku potrebu za autonomijom i za kontrolu nad našim svijetom, osjećaj da smo važni i da sudbina naših života nije određena samo drugima.”

(Emily O'Reily, pučka pravobraniteljica EU-a)

Europska unije dugi je niz godina kritizirana kao nedovoljno pristupačna i nedovoljno razumljiva građanima. Ogromna birokracija koju institucije Europske unije podrazumijevaju tokom godina s izmjenama i dopunama osnivačkih ugovora i s novim pristupanjima punopravnih članica postajala je postupno sve kompleksnija za građane. Istovremeno, građani su imali dojam da se odlučivanje odvija negdje daleko u Bruxellesu, a da njihovo mišljenje do tamo ne dopire.

Pod utjecajem kritika o deficitu demokracije u institucijama EU kreatori dopuna osnivačkim ugovorima odlučili su u Ugovor iz Lisabona, koji je stupio na snagu 1. prosinca 2009. godine, uvrstiti i tri temeljna načela: demokratska jednakost, predstavnička demokracija i participativna demokracija³. Lisabonski je ugovor tako povećao područja u kojima Europski parlament ima mogućnost upliva na donošenje odluka EU-a, ali i omogućio više izravnih mogućnosti sudjelovanja za građane.

Stoga danas ukupna pravna osnova EU-a omogućuje građanima da u donošenju europskih politika sudjeluju na nekoliko načina:

1. slanjem **predstavki** odnosno **pritužbi** nadležnim institucijama EU-a,
2. uključivanjem u **javna savjetovanja** i rasprave o nacrtima zakonodavnih akata, te
3. pokretanjem novih, odnosno podržavanjem postojećih, **europskih građanskih inicijativa**.

1. Predstavke i pritužbe institucijama EU

Građani odnosno sve fizičke i/ili pravne osobe s boravištem ili registriranim sjedištem u državi članici EU-a u svakom trenutku imaju pravo pojedinačno ili zajedno s drugim građanima podnijeti predstavke odnosno pritužbe institucijama EU-a kako bi ih potaknuli na djelovanje u rješavanju nepravilnosti odnosno nepoštivanja prava EU-a.

³ Europski parlament (2018) Informativni članci o Europskoj uniji: Ugovor iz Lisabona: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/5/ugovor-iz-lisabona>, pristupljeno 22. studenog 2018.

Kako bi bile dopuštene, predstavke se moraju odnositi na pitanja koja su u području djelovanja EU-a i koja se izravno tiču podnositelja predstavke.

Europskom parlamentu svaki građanin EU ima pravo podnijeti predstavku u obliku žalbe ili zahtjeva u vezi sa situacijama u kojima države članice, lokalna tijela vlasti ili neke druge institucije krše njihova prava, a tiču se područja u kojima EU može djelovati. Građani predstavke mogu podnijeti poštom ili elektronički na [web stranici](#) Europskog parlamenta.

Predstavke pregledava Odbor za predstavke Europskog parlamenta, koji donosi odluku o njihovoj sadržajnoj dopuštenosti i zadužen je za njihovu daljnju obradu. Sažeci predstavki objavljuju se na svim službenim jezicima EU-a na portalu Europskog parlamenta za predstavke. Status rješavanja predstavki i odgovora Europskog parlamenta se javno objavljuju, a građani mogu pružiti podršku i već podnesenim predstavkama drugih građana koje se mogu pretraživati na posebnom [web portalu](#) za predstavke.

Europskoj komisiji građani mogu podnijeti pritužbu ako smatraju da određena država članica EU ne provodi pravo EU na pravilan način (tj. u vezi s nekom konkretnom mjerom, nedostatkom mjere ili nepravilnošću u pogledu prakse). Pritužbe se podnose putem standardnog [internetskog obrasca](#), dostupnog na svim službenim jezicima EU.

Ako je pritužba utemeljena, Europska komisija protiv države članice može pokrenuti službeni postupak zbog povrede prava. Rok za rješavanje pritužbi građana Europskoj komisiji je 12 mjeseci.

Europskom ombudsmanu građani mogu uputiti pritužbu ako smatraju da je neka institucija, tijelo ili agencija EU nezakonito postupila, učinila administrativnu pogrešku ili počinila diskriminaciju ili zlouporabu ovlasti, primjerice kod upravljanja fondovima EU, u nabavi ili politici zapošljavanja. Pritužba [Europskom ombudsmanu](#) je opravdana i u slučajevima izostanka ili odbijanja djelovanja institucija EU odnosno njihove nepotrebne odgode pružanja informacija koje su od javnog interesa.

Europskom uredu za borbu protiv prijevara (OLAF) građani mogu anonimno prijaviti moguće prijevare ili druge ozbiljne nepravilnosti koje mogu negativno utjecati na javna sredstva EU (prihode i rashode EU ili imovinu institucija EU), kao i moguće teške povrede dužnosti članova ili osoblja institucija i tijela EU.

U slučajevima kada građani nisu sigurni kome bi trebali poslati svoju pritužbu, mogu kontaktirati informacijski centar [Europe Direct](#), slanjem upita na posebnom [web obrascu](#) ili pozivom na besplatan telefonski broj **00800 67891011**.

Dodatno, sve ove institucije Europske unije moguće je pratiti i na društvenim mrežama te putem istih izraziti svoje mišljenje. Na službenoj [web stranici](#) Europske unije moguće je postojeće profile europskih dužnosnika i institucija filtrirati i pretraživati shodno platformama, vrsti institucija i agencija, temama i vrstama profila.

2. Uključivanje u javna savjetovanja i rasprave o nacrtima politika EU

U okviru javnih savjetovanja Europske komisije, svi zainteresirani mogu izraziti svoje mišljenje o nacrtima novih, ali i o evaluacijama postojećih politika i propisa EU koji utječu na živote milijuna građana EU. Svi prijedlozi, mišljenja odnosno komentari mogu se uputiti putem središnjeg [internetskog portala](#) Europske komisije za javna savjetovanja.

Svrha je javnih savjetovanja na temelju dokaza oblikovati prijedloge politika i propisa EU koji uvažavaju potrebe građana i ostalih predstavnika zainteresirane javnosti. Građani svoja mišljenja mogu iznijeti u ključnim fazama kreiranja javnih politika EU.

Tablica: Mogućnosti uključivanja građana u javna savjetovanja Europske komisije

Vrsta savjetovanja	Trajanje savjetovanja
Savjetovanje o inicijalnim idejama, planovima djelovanja i početnim procjenama učinka propisa	4 tjedna
Savjetovanje o nacrtima novih zakonodavnih inicijativa te evaluacija postojećih politika i propisa EU	12 tjedana
Savjetovanje o prijedlozima zakonodavnih akata upućenih Europskom parlamentu i Vijeću u okviru redovnog zakonodavnog postupka	8 tjedana
Savjetovanje o nacrtima delegiranih i provedbenih akata Europske komisije, kojima se tehnički dopunjuju akti koje su donijeli Europski parlament i Vijeće EU, odnosno ujednačava proveda postojećih propisa širom EU.	4 tjedna

Građani također mogu u svakom trenutku iznijeti prijedloge o tome kako povećati djelotvornost i učinkovitost postojećeg zakonodavstva i inicijativa te smanjiti regulatorno opterećenje u korist civilnog društva, poduzeća i javnih tijela. Svi se prijedlozi upućuju Europskoj komisiji putem platforme [REFIT](#) uspostavljene 2015. u sklopu programa za bolju regulativu EU, a primljene prijedloge je Komisija dužna analizirati i pojasniti koje mjere namjerava poduzeti.

Pored internetskih savjetovanja, u gradovima širom EU se redovito organiziraju tzv. **Dijalozi s građanima** na kojima svi zainteresirani imaju mogućnost s predstavnicima Europske komisije, Europskog parlamenta i drugih tijela EU raspraviti o temama do kojih im je stalo.

3. Europska građanska inicijativa

Europska građanska inicijativa je novi instrument sudjelovanja građana u oblikovanju politika EU utvrđen Ugovorom iz Lisabona, a provodi se od travnja 2012. godine⁴.

Svrha europske građanske inicijative je pozvati Europsku komisiju da predloži pravni akt u područjima svojih nadležnosti (npr. zaštita okoliša, sigurnost hrane, zaštita potrošača, poljoprivreda, promet, trgovina itd.).

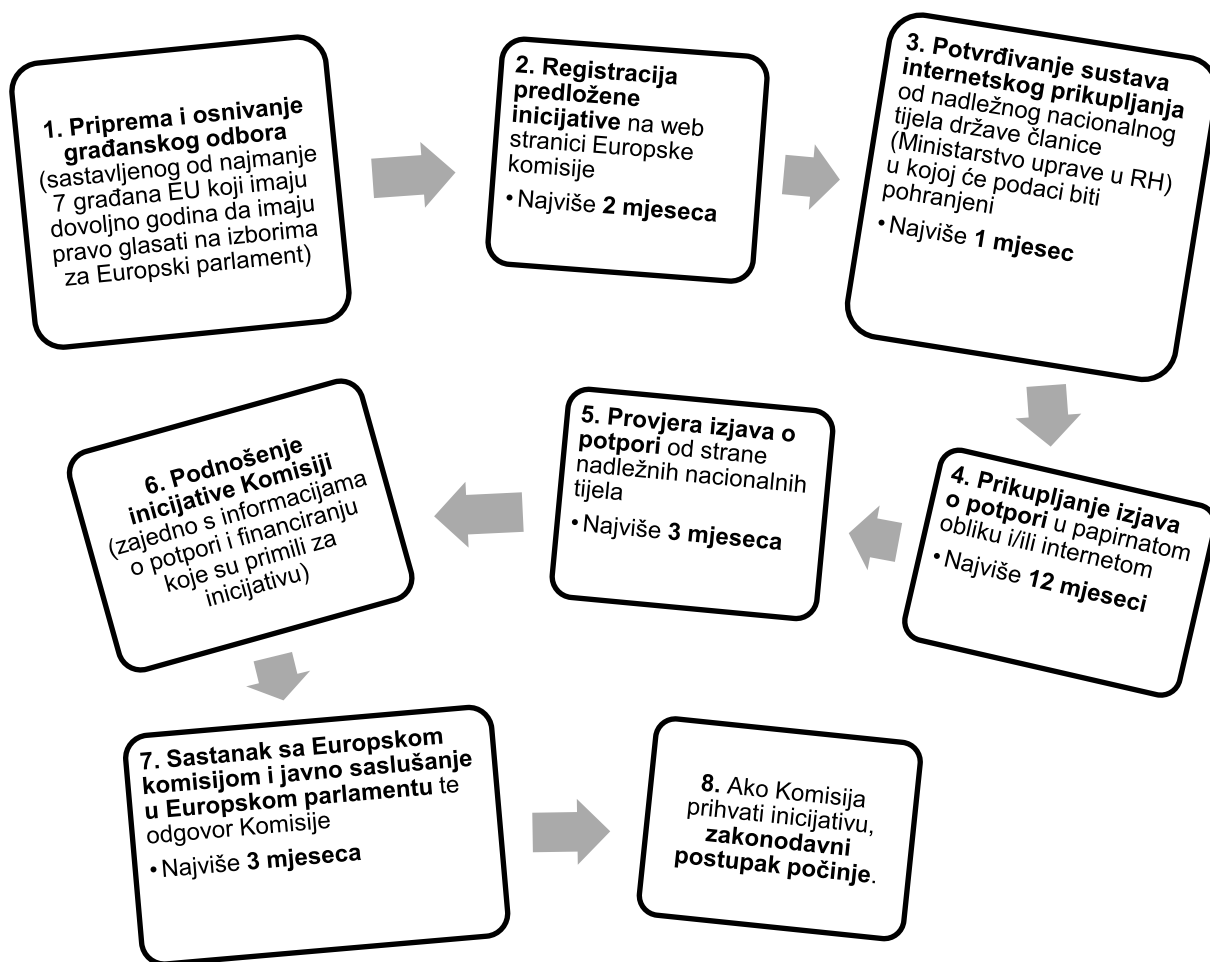
Za pokretanje inicijative potrebno je osnivanje „građanskog odbora“ sastavljenog od najmanje sedam građana EU-a koji imaju dovoljno godina da imaju pravo glasati na izborima za Europski parlament⁵ koji su rezidenti najmanje 7 različitih država članica. Da bi europska građanska inicijativa bila prihvatljiva, potrebno je dokazati da inicijativa ima široku podršku, što znači da je mora potpisati barem milijun građana EU-a iz najmanje četvrtine država članica (7 od 28).

Osim minimalnog broja potpisa, potrebno je da predložene mjere ne izlaze iz okvira ovlasti Europske komisije za pokretanje zakonodavnih inicijativa, da nisu uvredljive i uznemirujuće te da nisu u suprotnosti s vrijednostima EU.

⁴ Stupanjem na snagu Uredbe o građanskoj inicijativi.

⁵ U većini država članica minimalna dob za glasovanje je 18 navršениh godina života osim u Grčkoj gdje je minimalna dob za glasanje 17 godina te u Austriji i na Malti gdje je 16 godina.

Prikaz: Do europske građanske inicijative u 8 koraka⁶

	Sve aktualne europske građanske inicijative mogu se vidjeti na sljedećoj poveznici: http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/how-it-works/committee
---	--

Podrška odnosno potpisivanje inicijative putem interneta u pravilu traje 1-2 minute uz navođenje osobnog identifikacijskog broja (OIB-a) potpisnika.

⁶ Europska komisija (2018) Europska građanska inicijativa: Korak po korak: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/how-it-works/committee#tabs>, pristupljeno 22. studenog 2018.

VJEŽBA: Pokrećem Europsku građansku inicijativu, iznosim mišljenje Europskoj komisiji, podnosim peticiju ili predstavku Europskom parlamentu

OBLIK RADA: individualni rad uz radni listić i druge izvore informiranja (Internet)

- Radni listić opisuje (u priručniku spomenute) različite mogućnosti utjecaja građana na proces donošenja odluka na razini Europske unije: podnošenje peticije ili predstavke Europskom parlamentu, iznošenje mišljenja pružanjem povratnih informacija o inicijativama Europske komisije i pokretanje Europske građanske inicijative.
- Svaki sudionik/ca proučava ove različite mogućnosti (uz pomoć radnog listića i/ili Interneta) te se odlučuje za mehanizam djelovanja koji smatra najprikladnijim da bi svoju temu (neki svoj problem) stavio na *dnevni red* Europske unije;
- Potom izrađuje pripremu kako će to izvesti

6. Povlačenje iz Europske unije

Povlačenje iz Europske unije pravo je država članica uvedeno Lisabonskim ugovorom. Njime je u Ugovor o Europskoj uniji uveden članak 50. čiji stavak 1. glasi „Svaka država članica može donijeti odluku o povlačenju iz Unije u skladu sa svojim ustavnim odredbama“.

Jedina država članica koja je nakon donošenja navedene odredbe održala nacionalni referendum o povlačenju iz EU je Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske (UK). Referendum o Brexitu (složenica koja je nastala spajanjem dvaju engleskih riječi *Britain* (Velika Britanija) i *exit* (izlazak) održan je 23. lipnja 2016. godine te je njime Ujedinjeno Kraljevstvo sa 51,89 % glasova za i 48,11 % protiv izglasalo svoj izlazak iz EU-a.

Nakon objave službenih rezultata referenduma 24. lipnja 2016., premijer Ujedinjenog Kraljevstva David Cameron, koji je bio aktivni zagovornik opcije za ostanak u EU podnio je ostavku, te ga je nakon izbora provedenih unutar Konzervativne stranke 13. srpnja 2016. zamijenila Theresa May. 1. veljače 2017. Zastupnički dom parlamenta Ujedinjenog Kraljevstva velikom većinom glasova ovlastio je premijerku Theresu May da pokrene

postupak izlaska države iz Europske unije, što je ona i učinila poslavši predsjedniku Europskog vijeća Donaldu Tusku dopis kojim se poziva na članak 50. UEU-a. Dopis je Tusku dostavljen 29. ožujka 2017. čime je postupak izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije i službeno pokrenut. Vlada Ujedinjenog Kraljevstva kao datum Brexita navela je 29. ožujka 2019. u 23 sata po lokalnom vremenu.

Prema članku 50. Ugovora o Europskoj uniji država članica koja donese odluku o povlačenju o svojoj namjeri obavještava Europsko vijeće. Unija potom s tom državom pregovara i one sklapaju sporazum kojim uređuju aranžmane oko povlačenja te okvir za budući međusobni odnos. Sporazum u ime Unije sklapa Vijeće, odlučujući kvalificiranom većinom, uz prethodnu suglasnost Europskog parlamenta.

Ugovori Europske unije prestaju se primjenjivati na tu državu od dana stupanja na snagu sporazuma o povlačenju ili, ako do toga ne dođe, u roku od dvije godine od obavijesti dane Europskoj uniji, osim ako se država i Vijeće slože produžiti taj rok. Bivša država članica koja se želi vratiti u Europsku uniju bit će podvrgnuta istim uvjetima kao i bilo koja druga zemlja koja podnese takav zahtjev.

VJEŽBA: Brexit

OBLIK RADA: individualni rad, rad u paru ili manjoj grupi

Referendum o Brexitu održan je 23. lipnja 2016. godine te je njime Ujedinjeno Kraljevstvo sa 51,89 % glasova za i 48,11 % protiv izglasalo svoj izlazak iz EU-a.

- Istražite razloge zbog kojih je pokrenut referendum o izlasku Ujedinjenog kraljevstva iz Europske unije?
- Istražite rezultate referenduma u Engleskoj, Walesu, Škotskoj i Sjevernoj Irskoj. Koji je ukupan rezultat referenduma? Jesu li građani sve četiri države Ujedinjenog kraljevstva glasali za izlazak iz Europske unije?

Temeljem rezultata referenduma provedenog u lipnju 2016. godine, 29. ožujka 2017. službeno je pokrenut postupak izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije.

- Istražite što se dogodilo kasnije? Zapišite najznačajnija događanja i aktere.
- Kakva su daljnja predviđanja oko Brexita? Posljedice?

U traženju odgovora na gore postavljena pitanja može vam pomoći članak Alex Hunt i Briana Wheelera (na engleskom jeziku) na web portalu BBC-a: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>

Službene stranice vlade Ujedinjenog kraljevstva:

<https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-exiting-the-european-union>

Službene stranice Europske komisije:

https://ec.europa.eu/commission/brexit-negotiations_en

OBLIK RADA: gledanje filma (92 min), rasprava

- Pogledajte film „Brexit: The Uncivil War“ (2019) s Benedictom Cumberbatchom u glavnoj ulozi. Glavna okosnica radnje je osmišljanje i provođenje kampanje za *izlazak* Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije (*Vote Leave* kampanja).
- Prokomentirajte film.
- Prokomentirajte ulogu društvenih mreža i oglašavanje putem istih u *kampanji za izlazak* iz UK-a?

7. Suspenzija države članice

Zanimljivo je napomenuti kako, iako država može izaći iz EU, ne postoji odredba prema kojoj ona može biti isključena. Ipak, Ugovor o Europskoj uniji u članku 7. predviđa obustavu određenih prava države članice ako Europsko vijeće (na prijedlog jedne trećine država članica ili Europske Komisije te nakon pribavljanja suglasnosti Europskog parlamenta i očitovanja navedene države) jednoglasno utvrdi da država članica teško i trajno krši vrijednosti Europske unije (poštovanja ljudskog dostojanstva, slobode, demokracije, jednakosti, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava, uključujući i prava pripadnika manjina). Ako je utvrđeno kršenje temeljnih vrijednosti EU, Vijeće može kvalificiranom većinom odlučiti da se toj državi članici suspendiraju neka prava (uključujući pravo glasa predstavnika vlade te države članice u Vijeću). Država u pitanju bi i dalje bila vezana obvezama Ugovora. Vijeće kvalificiranom većinom glasova naknadno može odlučiti izmijeniti i opozvati sankcije ako su se promijenile okolnosti zbog kojih su mjere uvedene.

Suspenzija zbog stanja temeljnih ljudskih prava trenutno prijeti čak dvjema članicama EU – Mađarskoj i Poljskoj.

*U svibnju 2017. zastupnici Europskog parlamenta većinom su glasova usvojili rezoluciju o stanju temeljnih prava u **Mađarskoj** koja upozorava da ta zemlja posljednjih godina nazaduje u njihovom poštivanju te su pozvali na aktiviranje članka 7. UEU-a.*

*U studenom 2017. godine zastupnici Europskog parlamenta izglasali su i rezoluciju kojom od Europskog Parlamenta traže da pripremi službeni zahtjev prema Vijeću kako bi aktivirali preventivni mehanizam iz članka 7. jer su uvjereni da bi stanje u **Poljskoj** moglo dovesti do "ozbiljnog kršenja" europskih vrijednost, uključujući i vladavinu prava.*

VJEŽBA: Vizija Europske unije 2025. i 2050. godine

OBLIK RADA: individualan rad; rad u paru; plenarna rasprava

- Svaki pojedinac pisanim putem odgovara na pitanje o viziji Europske unije 2025. i 2050. godine. Razmišljanje je moguće potaknuti pitanjima poput: Koje su zemlje članice EU? Ima li novih zemalja članica? Koje zemlje žele biti punopravne članice, a nisu (još)? Jesu li neke zemlje izašle iz Unije? U kojim se sve zemljama koristi Euro kao valuta? Kakav je odnos zemalja članice Europske unije i ne-članica? Koje su glavne EU institucije? Kojim se sve politikama bavi Unija, a kojim države članice?
- Potom, razmjena individualnih *vizija budućnosti Europske unije* u paru.
- Na posljetku, svaki par izlaže svoje ideje svim sudionicima. Kakva su bila predviđanja budućnosti o EU unutar para – koje su sličnosti, a koje razlike?

Preporuke za čitanje

Znanstvena i stručna literatura:

McCormick, John (2010) Razumjeti Europsku Uniju, Mate d.o.o., Zagreb

Mintas Hodak, Ljerka (ur.) (2011) Europska unija, Mate d.o.o.

Puhovski, Tamara (2010) Europska unija i kako podučavati o njoj, FSO, Zagreb

Internet portali:

Službena web stranica Europske unije: https://europa.eu/european-union/index_hrv

Web stranica Europskog parlamenta: <http://www.europarl.europa.eu/portal/hr>

Web stranica Ministarstva vanjskih i europskih poslova: <http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/>

Web stranica Europskog parlamenta - Ured za informiranje u Republici Hrvatskoj:

<http://www.europarl.europa.eu/croatia/hr/home.html>

Europska medijska platforma specijalizirana za online objavljivanje članaka o europskoj politici EURACTIV : <https://euractiv.jutarnji.hr/>

Središnja je stranica za informiranje o europskim strukturnim i investicijskim fondovima u Republici Hrvatskoj: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/>

Ostale publikacije:

[Informativni članci o Europskoj uniji](#), Europski parlament, srpanj 2014. godine

[Bijela knjiga o budućnosti Europe](#), Europska komisija, 2017.

[Pascal Fontaine, Europa u 12 lekcija](#), Delegacija Europske komisije u Republici Hrvatskoj, 2014.

[Hrvatska na putu u Europsku uniju, Od kandidature do članstva](#), MEI. – šesto izdanje, MVEP, 2012.

Izdavač: GONG, 2018. 2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje

Autori_ce: Andrea Jelovčić, Martina Horvat, Mario Munta, Igor Vidačak, Kristina Čelap, Lucija Dumančić

Izrađeno prema materijalima za edukacijski program EU Pismenost GONG-a Tamare Čapete i Irs Goldner Lang.

Financijska podrška za razvoj materijala osigurana je kroz program *Centara znanja* za društveni razvoj Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva. Priručnik je revidiran i unaprijeđen uz financijsku podršku Ministarstva vanjskih i europskih poslova te programa *Europa za građane* Europske unije. Sadržaj je isključiva odgovornost autora i izdavača i donatori nisu odgovorni za informacije iznesene u publikaciji ni njihovo daljnje korištenje.

